

Mithras misztériumok

Kelta-Wicca Hagymányőrők Egyháza Samhain Fesztivál 2022.10.30. Szücs Imre

Oxürhünkhoszi papírusz, a III. századból való, Firenzében őrzik.

- Esküszöm az Istenre, aki elválasztotta az eget a földtől, a fényt a sötétségtől, a nappalt az éjszakától, a keletet a nyugattól, az életet a haláltól, és a teremtést a pusztulástól, hogy teljes bizalommal megőrzöm és megtartom a nekem átadott misztériumokat, melyet Szarapion atya, Ka..... szent hírnök, és a velem együtt és hozzám hasonlóan újjászületett fivéreim felett őrködnek. Ha megtartom eskümet, járjak szerencsével, ám ha megszegem, érjen ellenkezője, ha csak ezt nem cselekszem.
.....Kautopates.....a hegyeinek.....megjelölni.....engem a csillagoknak a.....elhelyeznétek....elment...

- Mithram esse coronam tuam!
- — Mithras legyen a te koszorúd!

Tartalom

- A misztérium fogalma
- A misztériumvallás
- Források
- Mithrászról általában
- Mithras előtörténete és misztériumai Rómában
- Mithrász tulajdonságai
- A Mithrász mítosz
- Beavatás és fokozatok

A misztérium fogalma

- **misztérium** (gör. *müszterion*, vsz. a *müein* 'bezárulni, magába zárni' igéből, lat. *mysterium*): titok, melynek természetfölötti vonatkozásai is vannak, ezért megértése meghaladja a pusztán emberi képességeket. - A gör. szó elsősorban a száj bezárására, hallgatásra, a szem lehunyására vonatkozik, a misztérium ugyanis a külső szem számára láthatatlan, emberi szóval kifejezhetetlen dolgok szemlélése.
- A misztériumvallásokban a misztérium a kultikus cselekmény üdvösségtartalma, az, 'amiről hallgatnak', mert szavakkal nem fejezhető ki, csak a kultusz élő gyakorlatában a beavatottak számára ismerhető meg. A gnózis nyelvhasználatában titkos, csak a kiválasztottak számára megismerhető isteni kinyilatkoztatás.

A misztériumvallás

- A **misztériumvallás** titkos, csak a beavatottak számára ismert és érthető szertartások gyakorlása révén működő **vallások** gyűjtőneve. A szó, a **görög** müó – titkot tartok, illetve müomai – beavattatom szóból, valamint a müsztérion, és a müein – bezárulni, magába zárni, **latinul** mysterium igéből ered. „A görög szó elsősorban a száj bezárására, hallgatásra, a szem lehunyására vonatkozik, a misztérium ugyanis a **külső szem számára láthatatlan**, emberi szóval kifejezhetetlen dolgok szemlélése... csak a **kiválasztottak számára megismerhető isteni kinyilatkoztatás**.”. Tágabb értelemben a tökéletesség intuitív, bensőséges, a külvilágtól és a racionális gondolkodás útjától elfordult keresése, törekvés az istenséggel való egyesülésre.

A misztériumvallás

- A misztériumvallások követői, a vallási társaságok tagjai szigorú titoktartásra kötelezték magukat. A kultusz középpontjában többnyire valamelyik keleti meghaló és feltámadó isten állt, és azt a hitet táplálta, hogy amint a mítosz istene sokat szenvedett és meghalt de dicsőségesen feltámadt, úgy a beavatottak is, bármily rossz a sorsuk, haláluk után feltámadnak és az istenség részesévé válnak, istenükkel uralkodnak, megistenülnek.
- A misztériumvallás fontos eleme
- a beavatás, amelyet gyakran
- böjt, és
- egyéb rituális szertartások előznek meg.
- A misztériumvallások fő ünnepein
- gyakran előadták a mítoszt (misztériumjáték), amely köré az adott vallás szövődött.
- Ehhez szent lakoma, áldozatok, körmenetek mosakodások, szent italok fogyasztása, szent nász tartozhatott.

- Az egyes misztériumvallások földrajzi területekhez és történelmi periódusokhoz kötöten alakultak ki, de a Római Birodalomban – kiemelten a császárkorban – voltak a legelterjedtebbek.
- A római köztársaság válsága idején az emberek tömegesen fordultak el a hivatalos államvallástól, és titkos vallási társaságokba tömörültek.

A legnevezetesebb **ókori** misztériumvallások

- az egyiptomi Ízisz és Ozirisz-,
- a görög eleusziszi és
- Dionüszosz-, valamint
- a perzsa eredetű Mithrász-misztérium.

Források

1. Irodalmi források

- középkori kódexek, amik görög vagy latin nyelven íródtak, ezek utalásokat tartalmaznak,
- Oszthanész, Pallász, Eubulosz, Kelszosz és Numéniosz művei, DE több kutató inkább ezeket idéző Lactantius Placidus, Porphüriosz és Órigenész munkáit tartják alapvető forrásnak.

2. Papiruszok

- 1992-ben találtak egy „Mithras-katekizmus” névvel jelölt szöveg. Ezek nagy része mágikus papírusz, Mithrasz csak egy a sok Istenség közül akiknek a megidézéséről szól.

3. Feliratok

- Sok vésett felirat van, képek, melyeket a hívők készítették. A feliratok nagy része fogadalmi felirat. Ehhez a kategóriához kapcsolódik a régészeti források köre.

Mithrászról általában

- **Mithrász** (मित्र, proto-indoiráni alanyesetben *mitras) a római császárkor egyik legnagyobb istene, a köré szerveződött misztériumvallás központi alakja. Előfordulása:
 - Mitra – (szanszkrit Mitrá-, Mitráh) a Rigvédában
 - Mithra – (avesztai Miθra-, Miθrō) a zoroasztrizmus Avesztájában
 - **Mithras** – a görög-római mithraizmus istene.

Mithrászról általában

- Mithras, Mitra néven az ind hitregékben a felkelő Nap istene, később Mithra névalakban a perzsa vallásban egyre jobban előtérbe kerül, s a világosság istene, a perzsa vallás megváltója lett, aki a jóság és az igazság küzdelmében a diadalmas vezér szerepét játssza.
- Egyes mítoszok szerint december 25-én (előadó megjegyzése..) született egy szüztől (más mítoszok szerint sziklából). Nagy mesternek tartották, ő volt a bölcsesség, az igazság és a hit. Funkciója miatt megváltónak is hívták.

Mithrászról általában

- Perzsiából Babilonba, onnan Kis-Ázsiába, majd az 1. században Rómába került, s a Római Birodalom egyik legnépszerűbb istenévé lett egészen az 5. századig. Commodus császár uralkodásának idején (isz 177-192) kultuszát már államilag támogatták. A 3. században szerepe egyre jelentősebbé vált, a Sol Invictus-szal (magyarul: „A legyőzhetetlen Nap”) összeolvadva az egyik legfontosabb állami kultusszá vált Aurelianus császár idejére. 307-ben, a keresztényüldöző Diocletianus idején a birodalom fő védelmező istenévé nyilvánították. Hivatalos kultusza még a kereszténynek tartott I. Constantinus császár alatt is megőrizte befolyását.
- Julianus Császár i.sz. 363.06.27-én államvallássá akarta tenni, de 363.06.26-án megölték...
- Az Isten hármasság, duó, majd önmaga a hit „vándorlása” és változása kapcsán:
 - Mitra-Varuda-Indra
 - Mitra-Varuda
 - Mitra

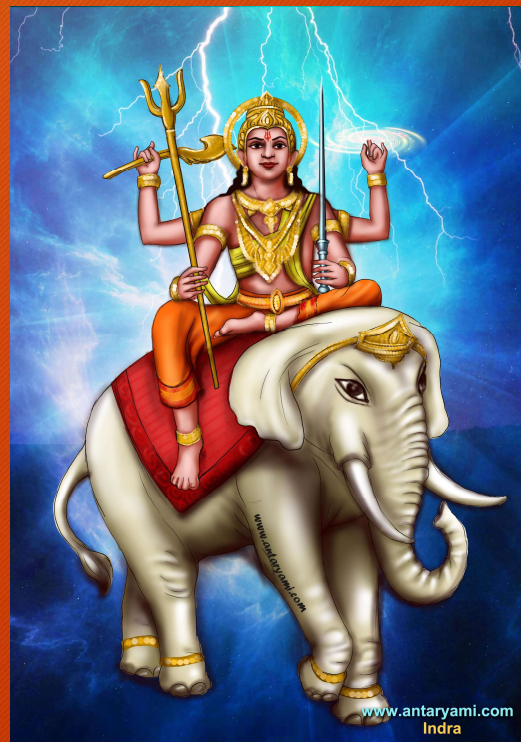
Mithrászról általában

- Varuda a víz, óciánok és az eső Istene, a 7 ősi bölcs egyike.

Mithrászról általában

- Indra a mennydörgés, a villámlás és a harc Istene. Esőisten, a természet teremtője.

Mithras előtörténete és misztériumai Rómában

- 1) i.sz. II. századig
- 2) óperzsa Mithra
- 3) hellenisztikus-görög Mithrász
- 4) római-latin Mithras
- 5) Összefoglalva

1) i.sz. II. századig

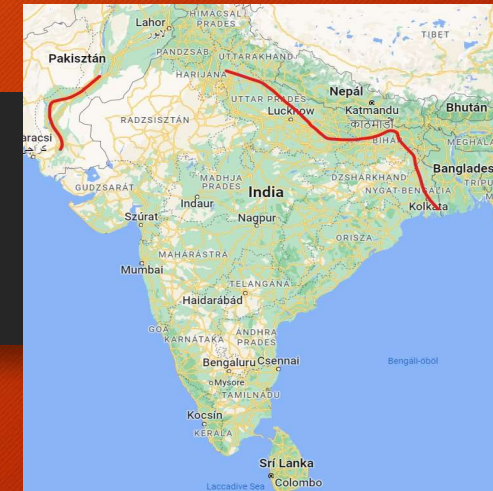
- Mithra szerződést jelent, barátát, társ. Szokták tanúnak is nevezni.
- mitanni-hettita szerződés
- védikus Mitra
- avesztai Mithra

1) i.sz. II. századig

- **mitanni-hettita szerződés**
- i.e. XIV. század Hettita Újbirodalmat kiépítő 1. Suppilulima és a meghódított Mitanni Tusratta nevű királyának a fia Sattivazza között.
- Suppilulima egy alárendelt államalakulatot hozott létre Sattivazza vezetésével a növekvő asszír hatalom miatt. Tanúistenek: Mitra, Varuna, Indra és a Nászatja ikrek (termékenység Istenek).
- Mitra és Varuna többes számban vannak hivatkozva. Lehet hogy kettes szám?

1) i.sz. II. századig

- **Mitra a rigvédában**
- Az indoeurópai árijáknak az Indus, Gangesz völgyébe való letelepedésekor keletkezett több ezer himnuszt tartalmazó gyűjtemény a rigvéda. (ie 2. évezred)
- Ég Atyja Djausz, az őt felváltó második Isten generáció az Ászurák, akiknek egy csoportja a Áditják.
- Az Áditják a fénylő gyermekek. Kb 200 alkalommal van említve Mitrász, de csak 30 himnuszban szerepel. **Djausz fia Agni** az áldozati tűz, az egyszerű tűz és a Nap tüze. Agni védett a bajtól, betegségektől, mivel örök ifjú volt, ő a fény, az értelem.

1) i.sz. II. századig

- A Dévák Indra vezetésével, mint a harmadik Isten generáció legyőzte az Ászurákat. (Lehet az Ászurákat tisztelő törzseket győzték le a Dévákat tisztelő törzsek.)
- Agni, Varuna és Mitra is meghívást kapott a Déváktól, legyenek velük.
- A Dévák legyőzték a gonosz Vritrát (kígyó). Indra győzött, de csak Mitra gyermekével, a villámmal.
- Mitra és Varuna egymás társa, kiegészítője volt.
- Mitra a Nappal Varuna az éjszaka. Két király, Két Isten. Élet-Halál, volt hogy Varunát Vritrával a kígyóval azonosították. Békés jó szándék – Viszály, elégedetlenség
- Fegyverük a Nap, Ászurák mágikus erejével őrizték a rendet. A felkelő Napot himnuszokkal üdvözölték, és csak igazat lehetett szólni feléjük.
- Ők rendezték el az évet, a hetet, a hónapot, napot, az áldozatot.

1) i.sz. II. századig

- Rigvédában egyedül a III. könyv 59. himnusza szólítja meg Mitrát. Az embereket munkára serkentette, mivel Mitra tartotta az eget és földet, és látja az embereket mindig csodálatos szemeivel. Nem csukja be soha a szemét.
- Ő kapta az áldozatot a szent olajjal, küzdött a törvény megőrzéséért. Akit Mitra segített, soha nem lett beteg, nem győzték el, nem pusztították el.
- Ha betartod Mitra törvényét, pártfogásában maradsz.
- Fényt adott a híveinek, kegyes volt az énekesekhez. Mitra a tűzben felajánlott áldozatot szerette, ami közben énekeltek. Vértelen áldozatokkal tisztelték. Szentelt olaj, tűz, szent fű és tej.
- A halandók legjobb barátja.

- **MITRÁHOZ [Rig Véda III. 59.]**

- (Weöres Sándor fordítása)

- Mitra egyesít embert a szavával,
Mitra fõnn tartja az eget s a földet;
Mitra tart szemmel figyel minden népet,
Mitrának áldozatok vaj-sugárral.

- Sokra jusson az áldozó halandó,
ki téged tisztel, rád esküszve, Mitra.
Meg nem ölik, le nem gyõzik kegyelmed,
nem eri rontás se közel, se távol.

- Kór nélkül, imáinktól gyarapodva,
szilárdan álljunk e széles világon,
Mitra parancsait híven követve
maradjunk meg az istenség kegyében.

- Mitra jószágos, becsülésre méltó,
király, jól kormányozza birodalmát,
az áldozatot érdemlõ dicsõnek
irgalmas jóindulatában élünk.

- Nosza járuljunk Aditja elébe:
nép-egyesítõ, költõk pártfogója.
Ezért Mitrának, a csodálatosnak
töltetek kedves adományt a
tüzbe.

- Az emberiség-kedvelõ
nagy Mitra zsákmányhoz segít,
fenye dicsõséggel ragyog.

- Mitra hatalmas ereje
az égen túlemelkedik,
kegyelme a földön marad.

- Kegyes Mitrának, hálaként,
az öt törzs hódol, meghajol;
az isteneket hordja õ.

- Az istenek közt Mitra az,
aki a fûvel áldozó
emberbe õnt kívánt erõt.

1) i.sz. II. századig

- **Mithra az Avesztában**
- Mithra alakját a későbbi Perzsa birodalom területén is tisztelték. A Khorda Aveszta (Kis Aveszta) 4 részből áll, a második része szól az alábbi mindennapokra vonatkozó dicséreteiről:
 - Nap
 - Mithra (Mihr Nijajis) – ez az egyik legrégebbi himnusz
 - Hold
 - Víz
 - Tűz

1) i.sz. II. századig

- Mithra igaz bíró, a széles marhalegelők Istensége, akit Ahura Mazda teremtett saját magához hasonlatosra, áldozatra, imára méltónak.
- Mithrát nevének kimondásával hívták segítségül.
- Ezer fülű, tízezer szemű, igazmondó és nem alvó, örökké éber, vezető, szép alakú, erős, magas, mindentudó, tévedhetetlen, szilárd, mindent látó, hatalmas Isten. **Mindenütt jelen van**, az ország fölött, alatt, körül, belül. Ezeken a helyeken áldozat is jár neki.
- Mitrasz az igazak közé tartozik. Együtt kapnak áldozatot: Mitra, Hold, Nap. Megóv a betegségektől, nyugodt lelkiismeret, felhőtlen boldogság, boldog lakhelyet és türelmet ad, kegyelmet oszt. Senkit sem csap be a földi világban. Bünteti a szerződések megszegőit. Nyila gyors, messze lő.

1) i.sz. II. századig

- Kiengesztelés és dicsőítés járt neki.
- Könyörgés, ima, hús, szent bűvölet, beszéd, tett, bareszma-ág (szentelt fa), italáldozat, pontosan kimondott szavakkal fordultak hozzá.
- Fehér lovak által húzott arany szekérrel közlekedik.
- Mithra a mennyei égi fény. Szeme a Nap, fegyverei a Nap sugarai. A tűzben is ott van, ez akkor érdekes, ha nem látszik a Nap.
- Mithra és a Nap kettő különböző volt, i.e. 1.századtól azonosították Mithrát a Nappal.

2) óperzsa Mithra

- A perzsa vallás és a mágusok
- Az avesztához kapcsolódó Mithra volt az az Istenség, akit a perzsák tiszteltek Zoroaszter követői is. A perzsák nem emelnek szobrot isteneiknek, nem építenek templomot. Sőt ostobának tartják azokat, akik ezt teszik. Nem hittek az Istenek emberi alakjában.
- A legmagasabb csúcsokon áldoztak Zeusznak, ők az ég teljes körét Zeusznak nevezték.
- A perzsák áldozatot mutattak be:
 - Zeusznak,
 - Napnak,
 - Holdnak,
 - földnek, tűznek, víznek, szeleknek.

2) óperzsa Mithra

- Később az asszíroktól és az araboktól vették át Aphrodité Urániának is áldoztak.
- Aphrodité nevei:
 - asszíroknál Mülitta,
 - araboknál Alilat,
 - perzsa Mitra, DE nem Mitrát azonosították Aphroditéval, hanem Anahita-t.
- A történetírók a perzsa szertartásokat a görögökhöz képest feltűnőnek tartották.
- Az égbolt testesítette meg a perzsa főistent. Óperzsa néven Ahuramazda, középperzsául Óhrmazd, görögösen Óromaszdesz.

2) óperzsa Mithra

- I.e. V. században Hérodotosz vázolta korban a perzsa Isteneknek nincs szentélyeik, oltáraik. Kivételt képez a tűzoltár, ami az égi tűz földi mása.
- I.e. 404-358-ig uralkodott II. Artaxerxész, akinek uralkodása alatt honosodott meg a szentély és templom építés.

- II. Artaxerxész
- i.e. 453-358.

Mnémón néven ismerték (jelentése jó emlékezetű)

2) óperzsa Mithra

- II. Artaxerxész volt az első ismert akhemenida király, aki felismerte Anahitát (Ahura Mazda lánya), aki a „vizek” istensége volt, és ezért a termékenységhez, a gyógyuláshoz és a bölcsességhez kapcsolódott.
- Támogatta Anahita imádatát, templomokat és szobrokat emelt az egész birodalomban. Ide tartozott Ekbatana , Susa és Babilon városa .

2) óperzsa Mithra

Anahita

2) óperzsa Mithra

- Anahita a világhegy, Hara vizeinek Istennője, egyidős Mithra tiszteletével. Anahita a tisztaság, termékenység, királyszentelés istennője, de a háború és az emberi sorsok úrnője is, szoros kapcsolatban állt a tűzzel.
- Víz – Felszentelés!!
- Vénusz bolygó. „A Hölgy”
- Mithra párja.

2) óperzsa Mithra

2) óperzsa Mithra

- Ekbatana

Ebben az épületben volt egy tűzoltár:

2) óperzsa Mithra

- Anahita fontosság és szerepe nő az ie. V-IV században. Mitrával együtt jelenik meg a királyfeliratokban. Hérodotosz a Holddal azonosítja.
- Szertartás
- Csak megszentelt helyeken, alkalomhoz illő öltözékben, mágus közreműködésével hajtottak végre szertartást. A mágus az isteneknek szóló dalt énekelte.
- pl. rossz daimonok ellen mézzel és tejjel bemutatott italáldozatot mutattak be. Volt állati és növény áldozat is. Hérodotosz az ital és állat áldozat nélkül látott szertartásokat.

3) hellenisztikus-görög Mithrász

- Az óperzsa birodalom és peremkerületeiben is a Mitra kultusz virágzott. Később, a hellenizmus idejében a görögök által meghódított területeken fennmaradt a Mithrasz tisztelet.
- Nagy Sándor ie. 353-ban született. A pontoszi királyok sorozatosan Mithrasz görögös nevét vették fel saját nevükbe ie 120-63 között uralkodott VI. Mithradatesz Eupatorral bezárólag.

3) hellenisztikus-görög Mithrász

3) hellenisztikus-görög Mithrász

- Mithrasz kultuszához kapcsolódik a kígyó és holló. Ez megjelenik a fizetőeszközökön is. (II. Philip Macedon király, ie. 336-ig.)

3) hellenisztikus-görög Mithrász

- I.sz. II-III. században a Mithrasz szertartásokhoz római elemek is hozzáadódtak, de ezen a területen nincs feljegyzés római módon történő Mithrasz tiszteletnek.
- Armeniában helyi tisztelete alakult ki Mehernek, akinek vagy egy fia, Diorphosz, akit Mehernek egy szikla szült. A nem keresztény templomok (mehean) Mithrasz templomot jelöltek.
- Az armeniai Mithra tiszteletet befolyásolta az óperzsa gyökér és a párthus kor hatása. i.sz II-III. századtól római hatással is számolni kellett.
- A feliratok szerint itt is mágusoknak kellett közreműködniük a szertartások közben.

3) hellenisztikus-görög Mithrász

- Összeolvadt görög Istenekkel.
- Apollon-Mithrasz-Heliosz-Hermész összetett Istenalak, megjelenik pl. sírokhoz kapcsolódó szentélyekben. Lehet, hogy kettő Istenség? Megint a kettes szám.
- A Nap Apollón képmása, ahogy a test a lélekhez tartozik, úgy tartozik Apollón a Naphoz.
- Sugárzó napfény, gyógyít, jósol, zenél, a Múzsák atyja, de haragvóan rettenetessé és pusztítóvá válhat.
- Íjjazó alakja megegyezik az avesztai Mithrával.

3) hellenisztikus-görög Mithrász

- Mithra nyíllal

- Apollo nyíllal

3) hellenisztikus-görög Mithrász

- Sokszor a hollót a Nap felöli oldalon ábrázolják.
- Hermész az Istenek aranypálcás hirnöke, halandók és égi lakók között jár. Utazók, kereskedők, tolvajok pártfogója. A nyájak tartoznak még hozzá.
- A főisteneknek Hermes vezette be az áldozatmutatást (homéroszi himnusz szerint), Mithrasz ugyanezt tette a védákban. A halott lelkeket is ő vezeti az alvilágba.
- Heliosz meg Napisten volt. Inkább az égitestet jelentette. Ő volt az eskü Istene is. Ő látta meg fehér lovak vontatta napkocsiján, hogy Hádész, az alvilág Istene fekete lovak által húzott kocsiján elrabolja Persephonét.
- A harcot is támogatja. Szeme a Nap, mindent lát és hall. Barát, társ.
- A 4 Istenalak nem jelenik meg egyszerre.

4) római-latin Mithras

- Róma uralma alá kerültek az i.sz. I-II. században a hellenisztikus Közel-Kelet, és még azon túlnyúló terület. A korábban perzsa területek is római uralom alá került. Korábban Óperzsa birodalomhoz tartozó hellenisztikus államok bekebelezésével Róma nagy számú Mitra/Mitrász-hívő népességhez jutott.
- Róma nem szólt bele az egyének hitébe, lehetett szabadon Istent választani mindaddig míg az államvallásnak és a rendszernek ellent nem mondott.

4) római-latin Mithras

- A szenátus halála után istenné avatta Julius Caesart; ez a szokás később meglehetősen elterjedt és jó néhány római császár Juppiterrel azonosította magát.
- A Római Birodalom megengedte a meghódított népeknek a saját vallásuk szabad gyakorlását és terjedését. A keleti kultuszok igen népszerűek voltak, különösen :
 - az egyiptomi vallás, az Ozirisz—Ízisz misztérium
 - a pitagorizmus
 - az orfizmus (Orfeusz mágikus erejű dalnok (bakkhánsnők tépték szét), ember bűnös, hittek a túlvilágban.
 - az ind-perzsa eredetű Mithrász kultusza
 - az eleusiszi misztériumok

4) római-latin Mithras

- Az 1. század második felétől egyre inkább terjedt a kereszténység, eleinte az alsóbb néprétegek, majd később a társadalmi elit körében is.
- A kutatók szerint a hétköznapi emberek körében nem terjedt el a római Mithrasz kultusz, azonban tisztelői között volt sok római polgár. Tömeges feliratok Augustus (i.e. 63-i.sz. 14.) korában Rómában és Itáliában volt.
- A korábbi forrásokban hegycsúcson volt az áldozat, nem volt szentély, addig a hellenisztikus Mithra/Mithrász tiszteletének középpontja a „legmagasabb” hegyen, nehezen megközelíthető helyen van. A római Mithrasz nem tudta megvetnie a lábát. A kultusz inkább kelet felé terjedt. A III. Gordianusi korban (i.sz. 238-244) a bikaölő Mithrast ábrázolják az érméken.
- Nem cáfolták azt a megállapítást, hogy a római Mithrasz kultuszt Zoroaszter, a mágus alapította az első barlangszentéllyel. Statius szerint a „perzsa barlangot”.

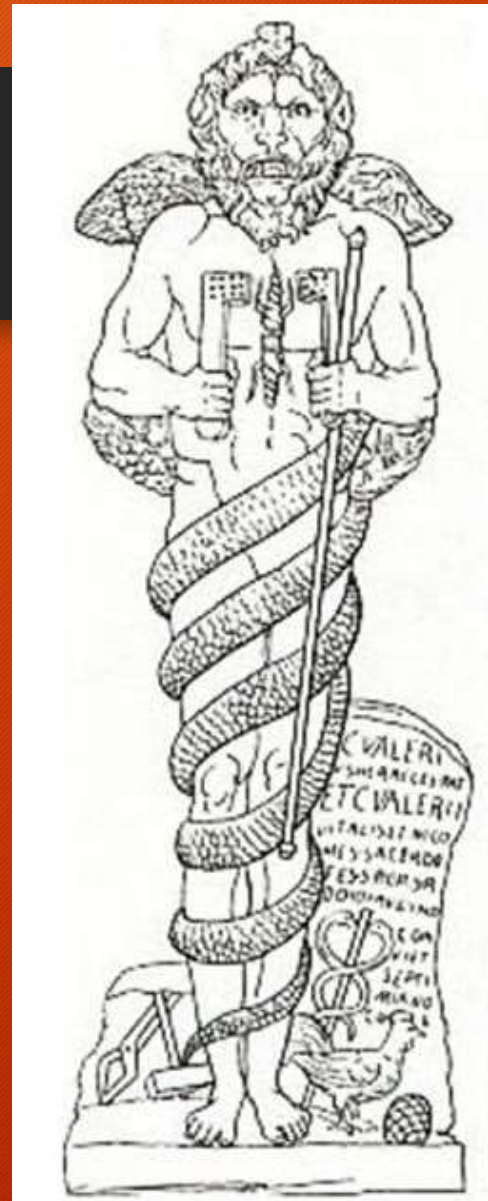
4) római-latin Mithras

4) római-latin Mithras

4) római-latin Mithras

4) római-latin Mithras

- i.sz. 1. század Curtius Rufus megemlékezett Nagy Sándor életrajzában Mithrászról. A szent, örök tűz, a Nap és Mithrász egy lényegű.
- Sztorbón említi Nap = Mithrász (Statius szerint a Nap rótszínű Titán)
- Mithrász 4 alakból tevődik össze, és válik univerzálissá. Ez a 4-es alak a romai Mithrász elődje. Rómában
 - először a Sol alak jelenik meg.
 - Apollo és
 - Mercurius erőteljes vonásokkal rendelkeznek, új kultusz nem jöhetett létre.
- A római Mithrász kultuszt művelt ember álmodhatta meg, aki csillagász, asztrológus, vallástudós aki pontosan ismerte a római és a perzsa vallási rendszereket, szertartásrendet.

4) római-latin Mithras

- A római Mithrász kultusz kialakulásának helyére vonatkozó elméletek

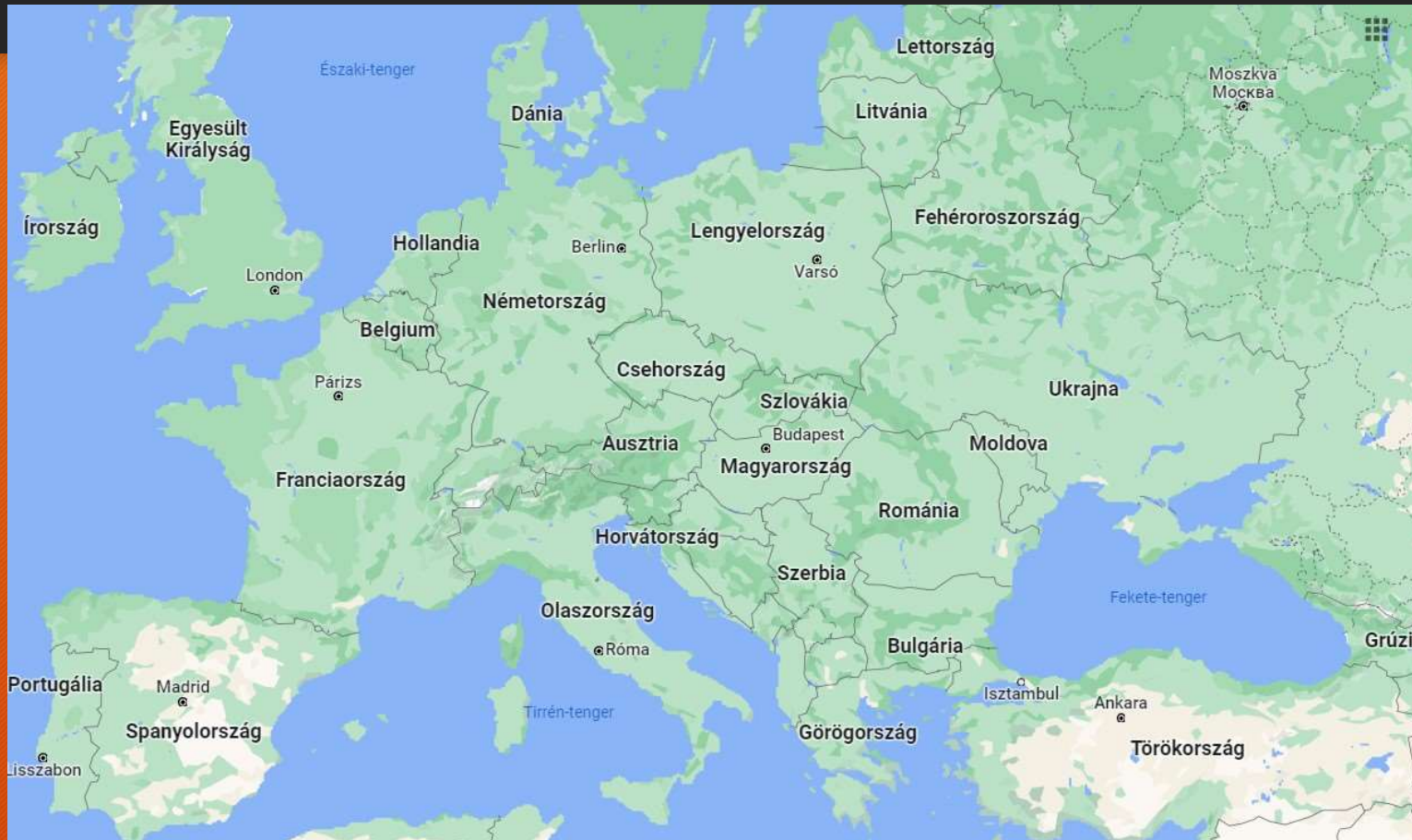
Elmélet forrása	A római Mithrász kultusz forrása (elméletek)
Franz Cumot	mezopotámiai és hellenisztikus bővült iráni Istenalak Mithra honosodott meg a Római Birodalomban
Herbert Lommel	védikus Mitra a római Mithrász előfutára
Ilya Gershevith	avesztai Mitra a római Mithrász elődje
Leroy A. Campbell	újplatonikus elemekkel bővített iráni eredet
Geo Widengren	Irán észak nyugati részére tette a kialakulását
Stig Wikander	Duna-vidék és Kis-Ázsia a forrás
Tóth István	Duna-vidék a kultusz kialakulása, amit segített a poetoviói vámközpont (adó = szoláris rendszer)
Ernest Will	i.e. I. században Kis-Ázsiában Kilikia környékén kereste a misztérium forrását
David Ulansey	kilikiai Tarszosz a forrás
Elmar Schwertheim	Germania a forrás
Roger Beck	Szíria, Kommage a forrás, i.sz. 69-96 között alapították meg, és a Rómába került kommagénei királyi udvar szerepe volt a misztérium terjesztése. Lehet ez áll a leközelebb a valósághoz.

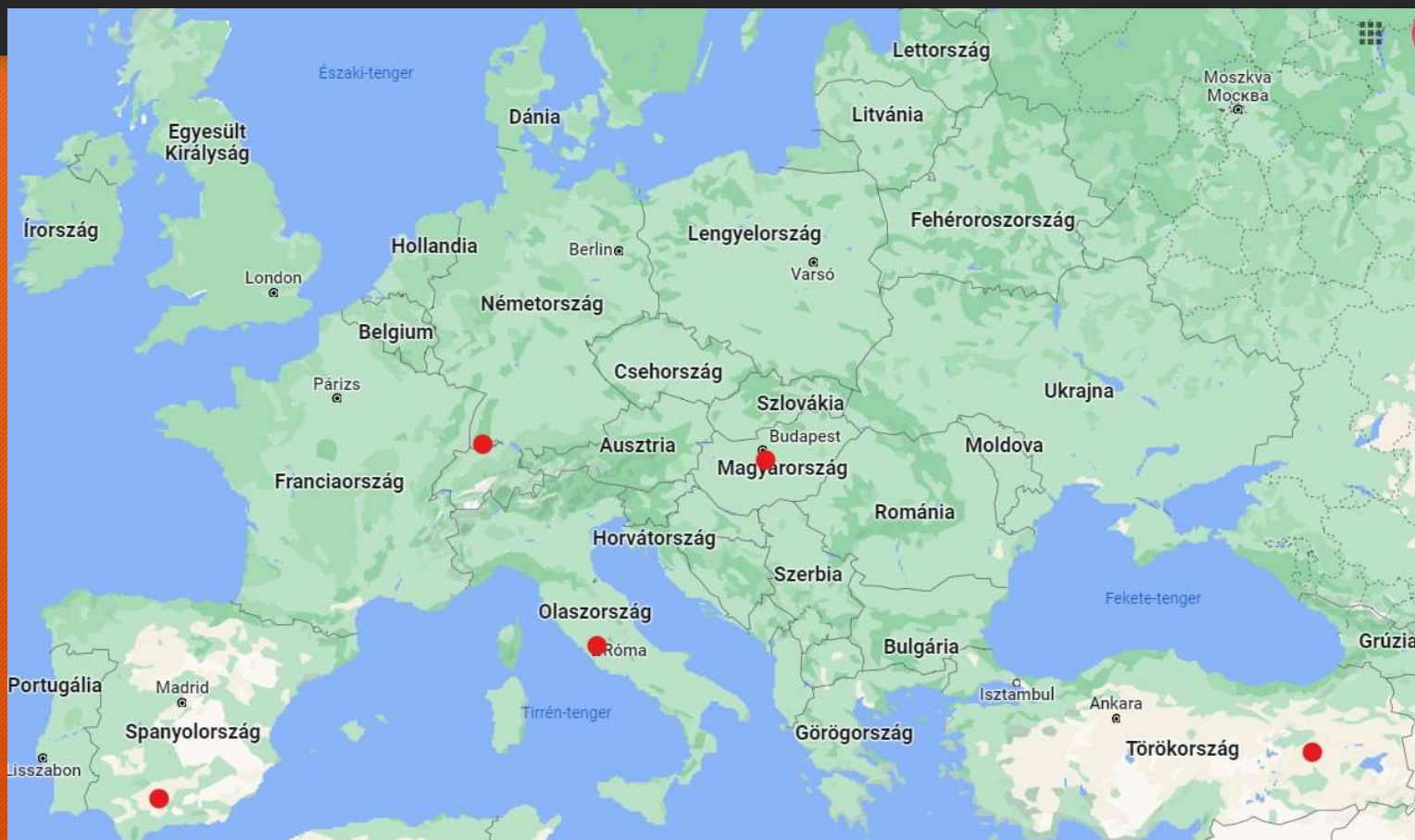
4) római-latin Mithras

- A misztérium valójában i.sz. 1. század harmadik harmadában jelenik meg egymástól távol eső helyeken, látszatra egymástól függetlenül Duna, Rajna, Róma, Kis-Ázsia. Ez a misztérium nem volt helyhez kötve, míg mások, mint pl. az eleusziszi misztériumok igen. Az alapító Kis-Ázsiai személy lehetett.
- Lactantius Placidus szerint a Nap és Hold sajátos viszonya van, a Hold egyszer megtagadja a neki fényt adó Nap követését. Önálló szerepre törekedett, de Mithrasz megzabolázta a Holdat. Hold és szarvakat viselő tehén azonos.
- isz 3 század környékén egy írás alapján a Holdat férfi princípumként tisztelték, és Lunusznak hívták.
- Tiberiusz (i.e 42-i.sz 37) elnyomta az idegen istenek követését, de a Mithrász kultusz ellen nem volt ellenvetés.

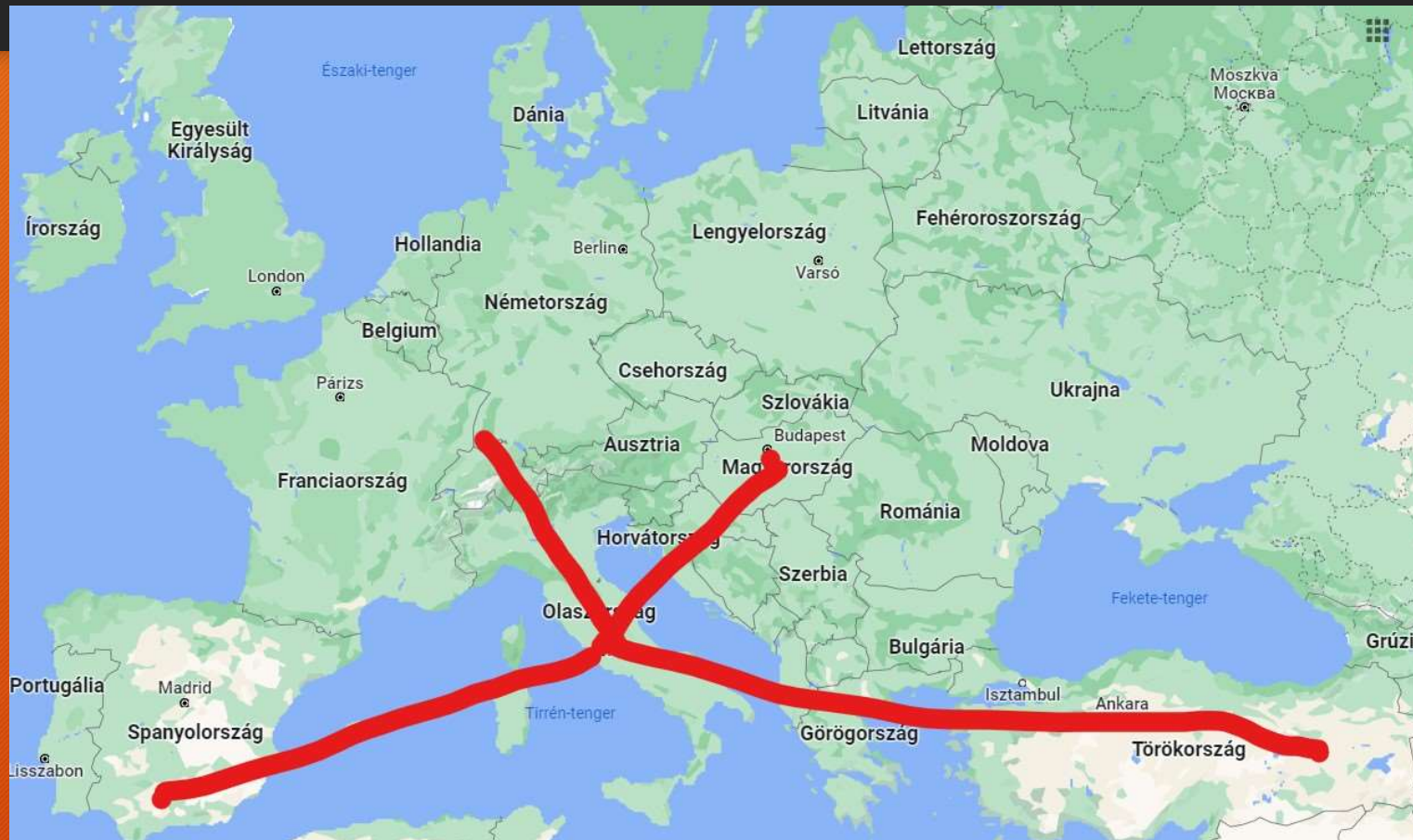
4) római-latin Mithras

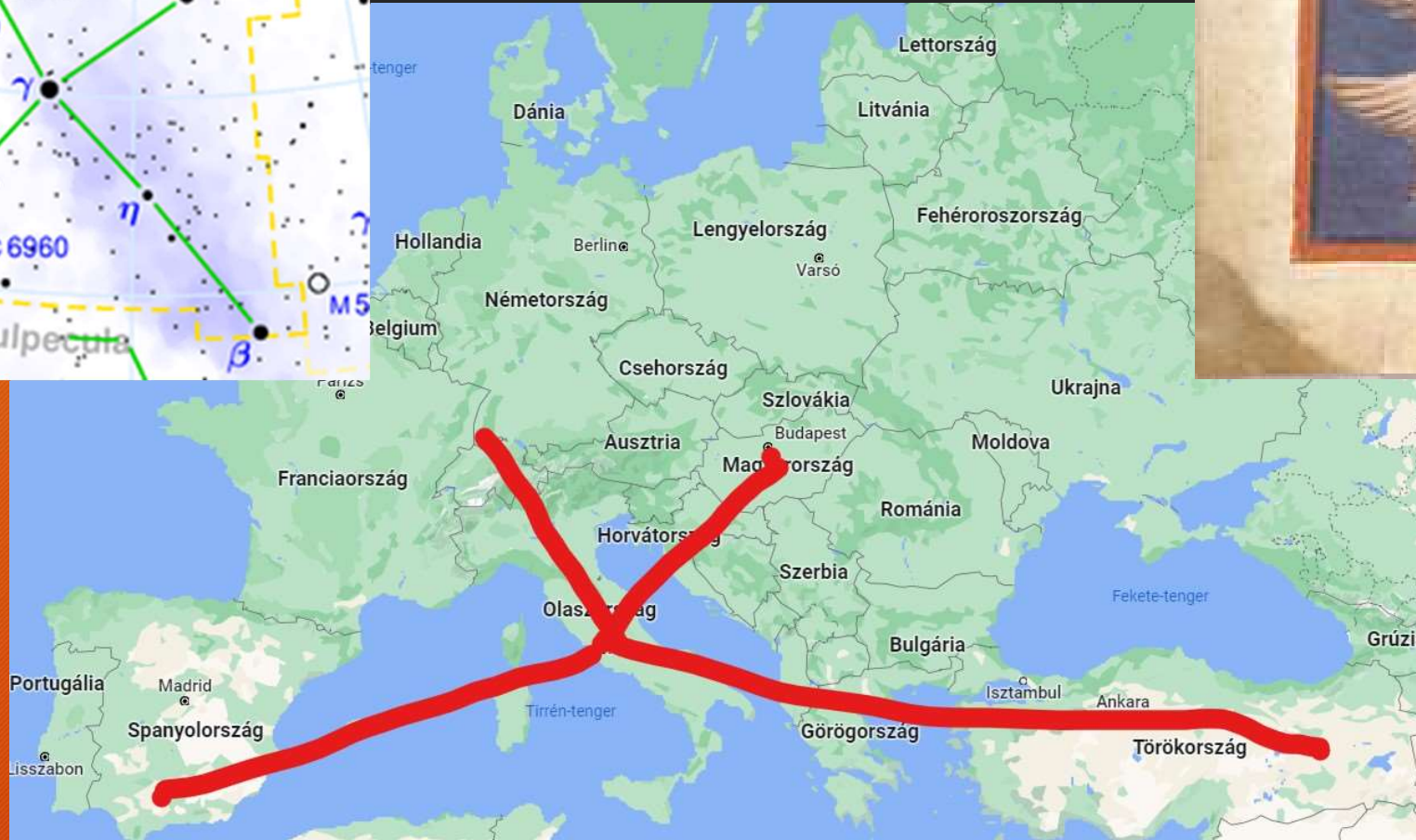
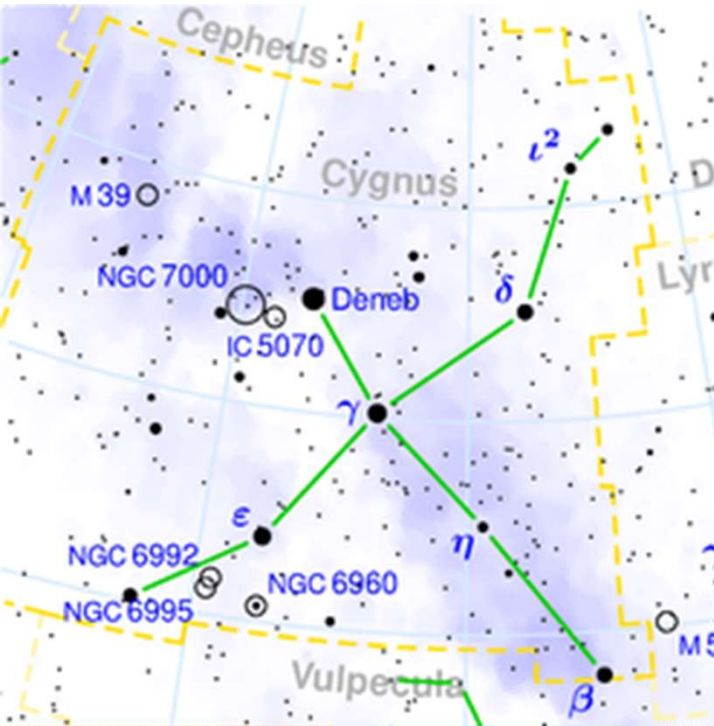
4) római-latin Mithras

4) római-latin Mithras

4) római-latin Mithras

4) római-latin Mithras

- Mithrász megöli a bikát, a bika ez főistennek szól, vér ez Istennek, a Bika neme miatt férfias jellegű Istennek lesz az áldozat. A bika ütőerébe vágják a tört, bőven fröccsen a vér, de nem néznek rá sem a bikára, sem a vérre.
- Tilos volt írni a misztériumról, avatatlannak mondani bármit.
- Az tudott a misztériumról, aki mind a 7 beavatási szintet teljesítette. Ha mégis megtette valaki, büntetést kapott.

5) Összefoglalva

- i.e. II. évezred második felében születik meg a kultusz. Kis-Ázsia, Gangesz völgye, mai Irán és vonzásterülete. Mithra napközeli fényalak változatlan formában i.e. 1. századig.
- i.e. 1. században több Istennel összefonódik (szinkretisztikus összeolvadás).
- A védikus és avesztai szövegek Mithrája két ellentétes Istencsoport tagja. Valószínűleg két politikai csoport csatározásának az eredménye.

5) Összefoglalva

- Rigvéda: Djausz az égapa és Áditi az égi fénylő Istennő gyermeke
- Aveszta: Ahura Mazda teremtette önmagára hasonlatosként, áldozatra méltónak. Mihr Jast
- Hellenizmus: az iráni Mithra alakja bővült ki és terjedt.
- Római Mithra sziklából született, apjáról, anyjáról nincs szó. Misztérium jellege erős.

5) Összefoglalva

- Mithra a zoroaszteri rendszerben is kapott helyet. i.e. V. században az óperzsa akhaimenida uralkodójuk személyes istene. Tisztelete elterjedt az Óperzsa birodalomban. Különösen Armedia és Pontosz.
- i.e. 1 században vallásreform volt, aminek eredménye Mithra szoláris aspektus emelődik ki.
- Rómában a legyőzhetetlen Napistenként jelenik meg. Valószínűleg a római Mithrász kultusz egy képzett tudós, misztériumokban, vallási rendszerekben és rítusokban jártas ember alapíthatta.
- I.sz. 2. század Rajna, Gallia, Itália és Duna mentén, Dáciában, Balkán-félsziget északi része, Fekete tenger partja, Észak Afrika, Hispánia, Kis-Ázsia, Syria, Egyiptom, DE adminisztratív és katonai központok közelében alakult ki a kultusz. Ekkorra teljes jogú tagja lett a római Pantheonnak.

Mithrász tulajdonságai

1) Mithrász a legyőzhetetlen Nap

2) Mithrász alakjai

- a. Cautes és Cautopates, a Fáklyahordozók,
- b. kígyóval övezett férfialak
- c. háromarcú nőalak

3) Mithrasz a teremtő és uralkodó

4) A Mithrasz mítosz

- a) Az életadó szikla
- b) Az örök forrás
- c) Az Isten áthaladása
- d) A bikaölés
- e) A sziklából születés

Mithrász tulajdonságai

- Mithrász a legyőzhetetlen Nap
- Legyőzhetetlen Nap, Sol Invictus (ezt a jelzőt máshol is alkalmazták, Aurelianus – 270-275 - császár próbált bevezetni egy monoteisztikus kultuszt egy fekete fallosz alakú meteorittal – korán meghalt, nem tudta végigvinni...), Héliosz Anikétosz.
- Nevének jelentése perzsául koszorú,
- Mihr perzsául tulajdonnév, mihr pedig Nap-ot jelent. A férfiakban élő tűz. Mithrász forrását fakaszt a szomjazóknak.
- Görög-latin nyelvben mitra jelentése fejék, diadém. A beavatottak elutasították a koszorút, amikor nyújtották nekik, Mithrász az ő koszorújuk.
- Mithrász – Héphaisztossal azonosították.

Mithrász tulajdonságai

- Egyiptom – Hórosz (hórai az évszakok) (évszakok váltakozása felett uralkodik), théba – Dionüszosz, delpoi – Apollón/Dionüszosz
- Múzsák és Bachánsnők kísérték, a Hold tőle kapja sugarait, a káldeusok szerint az égitestek ura.
- Platón a világegyetem tetejére teszi a Napot, és a Jó megtestesülésének tartja.
- Sol és Mithrász kettéválása. Platon. A Napnak két formája létezik, egy amit látunk, a másik meg amelyik az állócsillagok szféráján túli transzcendens létező.
- Perzsa eredetű asztrológiai elképzelés (Epinomisz) a Szaturnusz a Nap egyik formája, helyettesíthetőek egymással.
- Iulianus szerint a Nap az állócsillagok és bolygók szféráján túlra utazik.

Mithrász tulajdonságai

2. Mithrász alakjai

a. Cautes és Cautopates, a Fáklyahordozók,

- Mithrasz fáklyahordozói. Római feliratokon ikreként szólnak róluk, holott Cautes a fiatalabb, Cautopates az idősebb. Mithrász fivéreiként is szólnak a feliratok.
- görög kaiein – meggyújt és patein eltapos, vagy pateiszthai elfagyaszt
- cautes – latin, jelentése óvakodik, ő a tűzgyújtó, felfelé tartja a fáklyát, kakas, Bikafej,
- Cautopates (kautopatész) a tűzkioltó (perzsa patész szó jelentése Úr, szóváltozás pati), lefelé tartja a fáklyát. Holló vagy bagoly. Skorpióval ábrázolják.

Mithrász tulajdonságai

- Elrendezés
- Itáliában Cautes balra, Cautopates jobbra, DE Rajnánál és a Duna völgyében fordítva.
- Ha Mithrasz a Nap, akkor Cautes a felkelő Nap, Cautopates a lemenő Nap. De Cautes lehet nappal (Nap szokott mellette lenni), és Cautopatesnél a Hold, ez az éjszakát jelöli.
- Rajna és Duna mentén Cautes Bika, tavasz, míg Cautopates skorpió, ősz, tehát évszakokat jelölnek. Ezek azok az évszakok, amik alatt az időjárás szilárdná változik.
- Napéjegyenlőséget is szimbolizál. Kos és mérleg.
- Cautes dél – a déli szél meleg, felold, a lelket is feloldja
- Cautopates észak – északi szél hideg, szilárdít, a testre koncentrál, a születés tartozik hozzá
- Nap a nyári napforduló alatt éri el a ráktérítőt, onnan már lefelé halad (amikor a Nap a Rák jegyébe lép), majd télen a téli napfordulónál meg a baktérítőtől jön felfelé a Nap (amikor a Nap a Bak jegyébe lép). – Propjüriosz

Mithrász tulajdonságai

Cautes	Cautopates
felkelőn nap, Kelet, reggel	lemerő Nap, Nyugat, este
Nap	Hold
tavas	ősz
meleg	hideg
dél, kijárat a Földről, feloldódás, halál	észak, bejárat a Földre, születés, élet
ősz-tél	tavas-nyár

Mithrász tulajdonságai

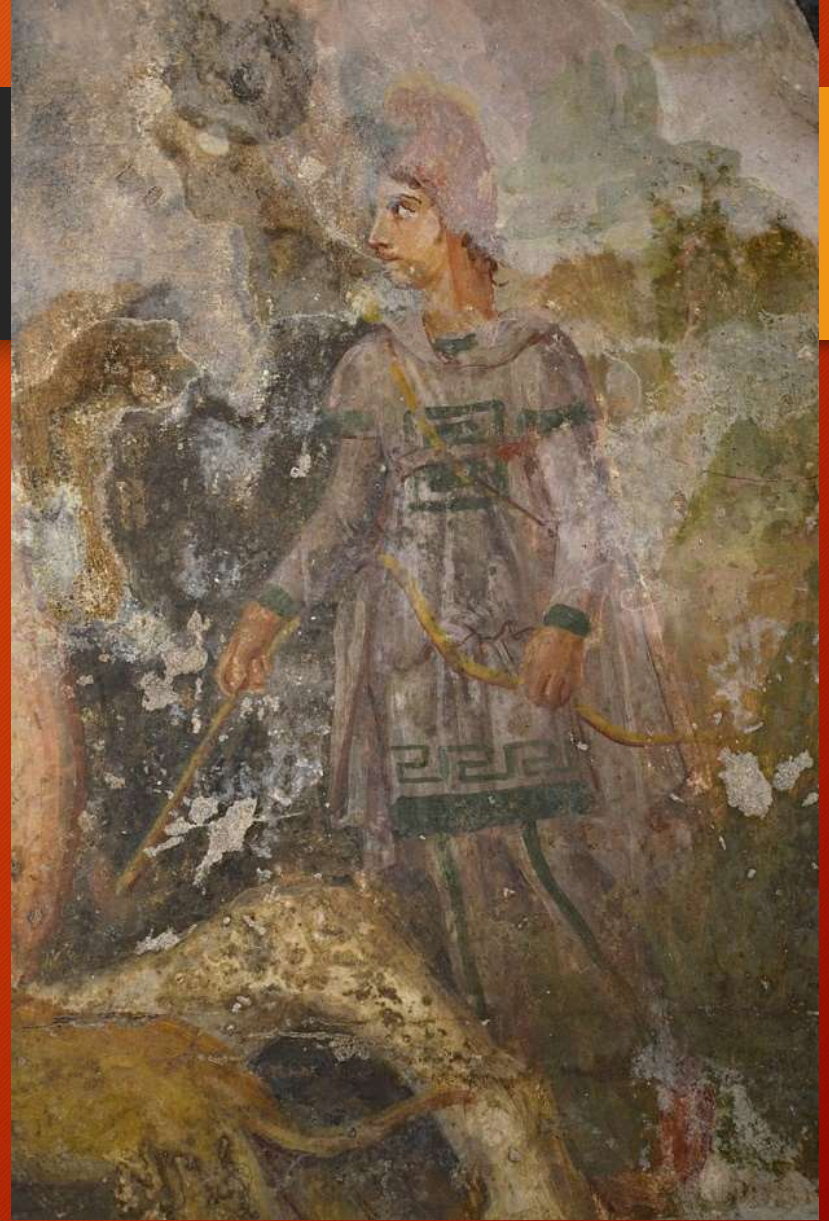
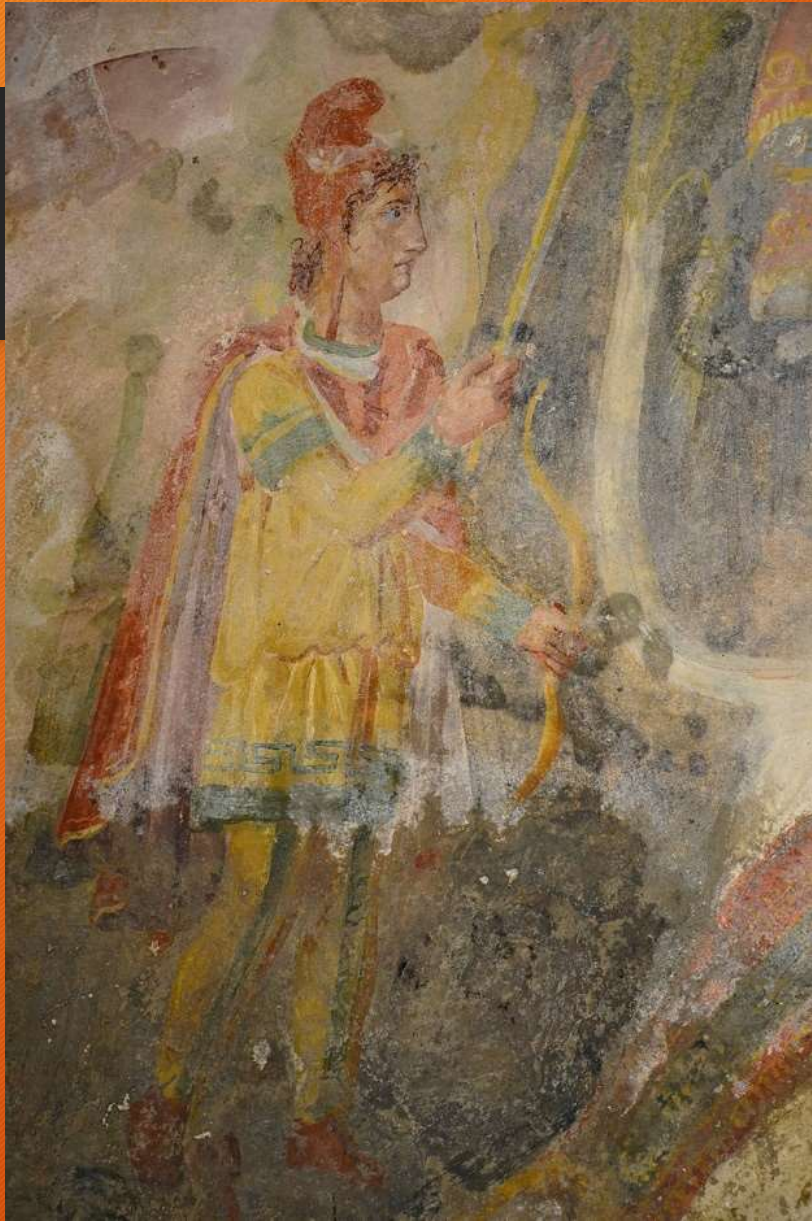
- Az utolsó 2 sor miatt cserélődik ki a Rajna és Duna mentén a két fáklyahordozó személye.

Cautes	Cautopates
hideg	meleg
éjszaka	nappal
Hold	Nap
felkelő Hold (este) kelet	lenyugvó Hold (nappal) nyugat

alamy

alamy
Image ID: GBWGAF
www.alamy.com

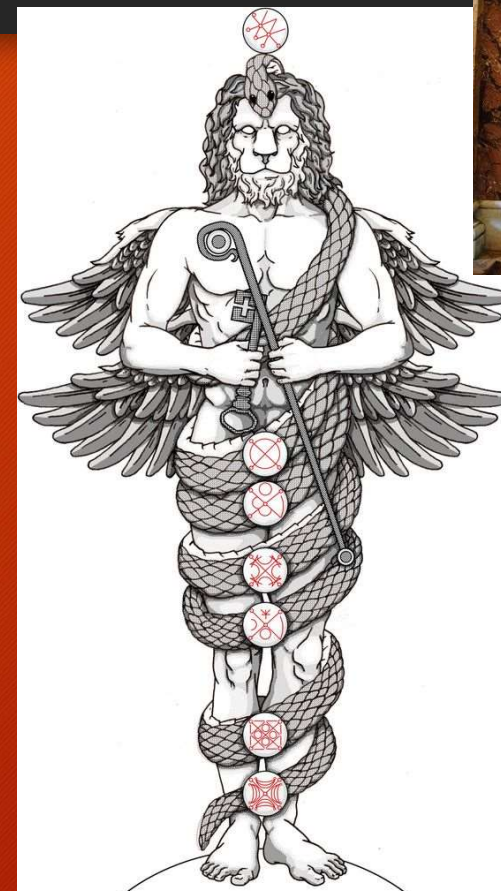
Mithrász tulajdonságai

- Mithrász az íjjával keresztüllő az ellentéteken, így hoz létre harmóniát.

Mithrász tulajdonságai

- B) kígyóval övezett férfialak
- A misztériumok felirataiban Arimaniusz nevű Istent szólítanak meg.
- Rigvédában Mithrász segítője, de a perzsa vallásban gonosz Istenség. Ő nem a jó meg a rossz ellentétpárjába tartozik, hanem inkább az alvilág ura, mint Hádész (Plutarkhosz). Meztelen szárnyas alak, kezében kulcs, jogar és villámköteg, ruháját kígyóóv fogja össze.

Mithrász tulajdonságai

Mithrász tulajdonságai

- Megjelenik a keverőedény képe úgy, hogy a kígyó feje és farka belelóg az edénybe. Ez pl. kígyótartó, és tejút, a misztériumok útja.....
- Van hogy három arca van az ábrázolásokon, egy állatővi jegynek 3 arculata van, más néven dekádja. Az idő felett is uralkodik. Villám a tűz, a kulcs az égi szférákon való áthaladás kulcsát birtokolja.
- Sol és Saturnusz vonásai keveredtek benne.

Mithrász tulajdonságai

- Azonosítják az orphikus Phanésszel. Ő egy tojásból kelt ki, Erosznak, szeretetnek is nevezték. 4 szeme, 4 szarva, arany szárny és állatalakú fejek (kos, bika, oroslán, kígyó). Ő is Mithrász egyik alakja.
- Az orphikus hagyomány szerint az ősi Erósz az Éj és a Szél gyermeke. Egy ezüsttojásból kelt ki, melyet az Éj a Sötétség méhébe tojt. Egyesek Phanésznek is nevezték.
- Nekik sok arca volt, de Mithrásznak és a bolygó Isteneknek csak egy-egy arcuk volt.

Mithrász tulajdonságai

- Orfikus mozaik
- - Phanes

Mithrász tulajdonságai

- Eros

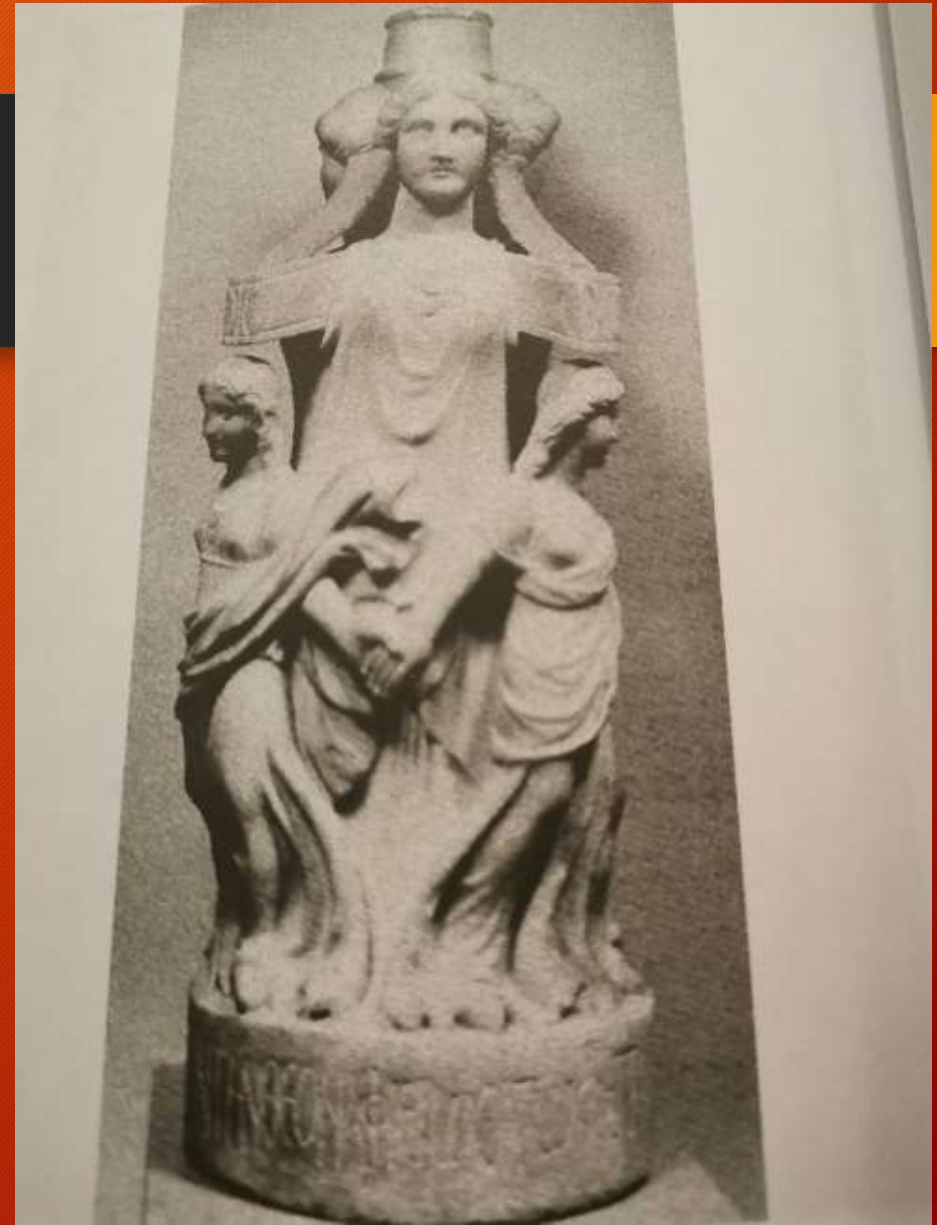
Mithrász tulajdonságai

- C) háromarcú nőalak
- Volt olyan ábrázolás, amiben egy férfi és egy női alakot tiszteltek. Lehet: Az Istenség férfi és női, tűz és víz aspektusaként jelenik meg.
- A női alakot három arccal ábrázolták. Ehhez kapcsolódik a Szidóni Hekaté. Lábánál nimfák játszanak 3-an. A nimfák a születésbe igyekvő lelkeket jelenítik meg.

Mithrász tulajdonságai

- A három arc Hekaté jellemzője, wLüdosz szerint a Hold erejét jelképezi, hasonlóan ahogyan Apollón a Napét. Apollón egyik mellékneve Hekatosz volt (Hekaté hímnemű formája).
- Az Orphikusok és Plutarkhosz is a Hold jelképének tartották, aki egyszerre alvilági és égi Istennő.

Mithrász tulajdonságai

Mithrász tulajdonságai

- Az alexandriai orphikusok szerint Hekaté Zeusz és Déméter lánya, akit sokszor megfeleltetnek Perszephonével.
- De: Hésziodosz szerint Hekaté Perszész lánya, aki Koiosztól származó titán. Ez fontos kapcsolat Perses névvel (5. beavatási fokozat). Eszerint az Istenek királya nagy hatalmat adott Hekaténak földön, tengeren, égen.

Mithrász tulajdonságai

- Bakkhülidész szerint Hekaté az éjszaka lánya volt, akit Phanésszal hozza kapcsolatba.
- Platón szerint az Istenség kezében tartja a kezdetet, véget és a közepét. Az ő gyermekei a moirák, akik fonják az emberi élet fonalát (Klothó – jelen, Lakheszisz - múlt, Atroposz – jövő).
- Propüriosz szerint Hekaté az újhold (fehér ruha, arany szandál, égő fáklya), mivel nála a bronz szandál a telihold, ezért nála az újhold és a telihold kapcsolódik Hekatéhoz. Szerinte a Moirák is hozzá tartoznak (Klothó – teremtő erő, Lakheszisz – tápláló erő, Atroposz – a legfőbb Istenség által létrehozott végzet elkerülhetetlen).
- Összefoglalva: Holdhoz kapcsolódik, és a lélekhez. A Mithrasz misztériumokban legalább egy nőalak is fontos szerephez jutott.

Mithrász tulajdonságai

- 3.) Mithrasz a teremtő és uralkodó

Mithrász tulajdonságai

- Mithrasz a misztériumok Istene, aki a világot alkotta. Nincs egyetértés, hogy hogyan alkotta a világot. Az valószínű, hogy egyszerre több párhuzamos teremtés magyarázat is volt.
- Időtlen idő, majd
- A világ Kháosszal indul.
- Kronosztól egy fénylő tojás származik, és Khronosz kígyó formájában kettéroppantotta a tojást, és előlépett belőle Phanész, akit azonosítottak Arimanusként megjelenő Mithrasszal.
- Arimanius formában ábrázolt Phanész-Mithrasz elválasztotta az eget a földtől, sötétet a fénytől, a nappalt az éjszakától, keletet a nyugatól, életet a haláltól, a keletkezést a pusztulástól. Ezt az éjszaka gyermekének a barlangjában teszi meg. Ezután a kozmoszon túlra emelkedik, és átadja a világot Uránosznak (Caellusnak).
- Caellus és Tellus gyerekei a Titánok. Gyerekei utálták Caellust, Tellus felbújtott a titánokat, és adott arany sarlót, azzal levágták a férfiasságát. Ahogy a vízbe esett, megszületett Aphordité. A kiömlő véreből a Gigászok.

Mithrász tulajdonságai

- Amikor Zeusz letaszította a gigászok testvéreit, a titánokat a Tartaroszba, a hatalmas óriások bosszút fogadtak az olümposzi istenek ellen, és hogy elérjék az Olümposz tetejét hegyeket halmoztak egymásra. A jóslat szerint az Olümposz lakói nem győzhették le a gigászokat Héraklész segítsége nélkül. A nagy hős is részt vett a harcokban, így a gigászok elpusztultak.
- Az ember azért olyan amilyen, mert a bűnös Gigászok hamvaiból született.

A Mithrasz mítosz

- A) Az életadó szikla
- B) Az Örök Forrás
- C) Az Isten áthaladása
- D) A bikaölés
- E) Mithrasz a körforgás ura

A Mithrasz mítosz

a) Az életadó szikla

- Mithrasz Saturnus álmában megjelenő új úr.
- Mithrasz kiemelkedik a formátlan, amorf sziklából, és tört meg fáklyát tart a kezében. Sokszor látható a szikla tojáshoz hasonló formából. Nídiában olyan szentély is volt, ahol fából lépet ki Mithrasz.
- A tör pengéje sokszor a kőben van, ezzel jelképezve a szikla kettéválasztását, így is létre jöhet Cautes és Cautopates.

A Mithrasz mítosz

a) Az életadó szikla

Mithrasz születése december 25-re tették. - A szikla és a szél. ☺

Tőr	(Hold) Rák	Oroszlán (Nap)	Fáklya
	(Merkúr) Ikrek	Szűz (Merkúr)	
	(Vénusz) Bika	Mérleg (Vénusz)	
	(Mars) Kos	Skorpió (Mars)	
	(Jupiter) Halak	Nyilas (Jupiter)	
	(Szaturnusz) Vízöntő	Bak (Szaturnusz)	

A Mithrasz mítosz

b) Az Örök Forrás

- Mithrasz nyilával forrást fakaszt a sziklában. A forrás az ikrek szomját oltja. / Ikreket tápláló nektár.
- A nyilas megsebzi a kozmoszt nyilával, így jön létre a tejút. A tejút a Bika/Ikrek és a Skorpió/Nyilas állatövi jegyekben érinti az állatövet. Vagyis a szikla a kozmosz szimbóluma.

A Mithrasz mítosz

c) Az Isten áthaladása

- Bikarablás mítosza.
- Bika nyugodtan fekszik a holdcsónak mellett. Mithrasz a vállára kapja. (Ez általános, Hermész elhajtotta Apollón marháit, vagy Heraklész feladata is volt Gérüonész marháit elloponi. A hősök kapnak illyat, nyilat. Gérüonészhoz menet sivatagban megy, perzsel a Nap, ezért nyilával célba veszi a Napot. A Napisten annyira meglepődik, hogy egy aranykelyhet ad a hősnek. Ezzel át tud kelni az óceánon. Agyonüti a marhákat őrző kutyát, és lenyilazza Gérüonészt. Majd az arany serleget visszaviszi a Napistennek.

A Mithrasz mítosz

- Mithrasz balra néz, és jobbra halad. Ha Északról nézem, a Nap is jobbra halad keletről nyugatra. Porphüriosz szerint a bika a hold és a vénusz kettőségéből tevődik össze.
- De a bika kiszabadul rövid időre Mithrasz fogságából, elrántja az Istent, de hamarosan újra fogságban lesz. A Bika úgy mozog mint a Vénusz a Naphoz képest. A Vénuszt a Nap hol beéri, hogy le hagyja.

A Mithrasz mítosz

d) A bikaölés

- Bika feje jobb felé néz, és Mithrasz a bikán térdel, legtöbb esetben nyaki ütőerében szúrja a tört. Mithrasz kifelé néz a képből, süveg, csillagokkal díszített katonai köpeny, ujjas tunika, szűk szárú perzsa nadrág. Egyik lábával térdel a bikán, a másik lábával a bika lábán tipor. bal kezével hátrahúzza a bika fejét. A sebből vér spriccel, amit sarjadó kalászként ábrázolnak. A bika feláldozása életet ad. Alvilági és égi áldozat (égi Isteneknek szóló fehér bika áldozat). Mithrasz lengő köpenyénél holló, a bika heréibe kapaszkodó skorpió, a bika alatt hullámszó, fejével a sebet kereső kígyó, a jelenet mellett borkeverő edény, amit egy függőleges helyzetben lévő oroszlán tart mancsaival.
- A jelenet két oldalán a két fáklyahordozó, Cautes és Cautopates.

A Mithrasz mítosz

- Bal oldalt 4 lovas szekéren száguld be a Nap, jobb oldalt a Hold 2 ökör vontatta szekéren távozik.
- Perzsa értelmezés: Mithrasz és kutyája a jó, a bika a káoszt képviseli, ő a rossz. Egyes iratokban Ahriman öli meg a bikát, máshol Ahura Mazda.

A Mithrasz mítosz

- A szentélyben 7 oltár a 7 bolygónak, sőt még a 12 állatövi jegy is megjelenik.
- Mithrasz - Orion (Oroszlán csillagképben lévő Regulus)
- Bika - Bika csillagkép (Aldebaran)
- Holló - Holló csillagkép
- Kígyó - Vizikígyó csillagkép
- Kutya - Kis és Nagy kutya csillagképek (Sirius vagy Procyon)
- Keverőedény - Serleg / Vízöntő csillagkép az Oroszlánnal szemben.
- Oroszlán - Oroszlán csillagkép
- Skorpió - Skorpió csillagkép
- Tőr - Kos csillagkép, Mars.

A Mithrasz mítosz

- Dunai relifeken bal oldalon Cautopates – Skorpió, a jobb oldalon Cauteshez a Bika csillagkép társul. Az ikrek csillagkép két csillaga Castor és Pollux.
- A történet a barlangban zajlik. Barlang, anyaméh, univerzum.
- A bika sebéből sarjadó kalász a Spica állócsillag (kalász a jelentése). Ez a szűz csillagképben van.
- Bika kiömlő vére a tejút.
- Porphüriosz szerint a Rák a lelkek alászállásának, a Bak a lelkek felemelkedésének a kapuja (Lásd a Nimfák barlangját az Odüssziában). Valamint a folyamathoz a Napra és a Holdra is szükség van. Nap felemeli a lelkeket, míg a Hold engedi alászállni.
- Hold a Rákban, Nap a Bakban, akkor telihold vagy holdfogyatkozás van. Ekkor nyílnak meg a kapuk.
- Ez a konstelláció i.sz. 93-ban december 23-án volt.

A Mithrasz mítosz

- RADIX

A Mithrasz mítosz

e) Mithrasz a körforgás ura

- **Sziklából születés**
- Bikaölés
- Mithrasz találkozik Solla, aki letérdel elé
- A leölt bika lapockáját felemelve felavatja Solt.
- 2 Isten kezét fog egymással (ez oltár felett is lehet, kezükben a tőr, a tőrben látható a bika apróra darabolt húsa)
- A lakomán megeszik a bika húsát. A lakomán egymás mellett ülnek a bika bőrén.
- Sol felszáll a négylovas szekérre. Mithrasz mögötte állva vagy magától felemelkedve követi őt.

A Mithrasz mítosz

- Jeromos Mithras nevét így írja: Meithrász, ez azért jelentős, mert így a görög betűk számértékét összeadva a név 365-öt ad ki, 1 évet. Így lesz az idő ura, a körforgás ura.

A Mithrasz mítosz

- Mithras a Legyőzhetetlen Nap. Ez akkor igaz, ha legyőzte a bikát. Leginkább ez Holdfogyatkozáskor jelenik meg. A Nap ereje teljében tér vissza.
- I.sz. 93 nyarán a Nap Hold együttállásban részt vett még a Szaturnusz is. Azaz a Nap lett a látható világ ura, de Mithrasz pedig a láthatatlan világé, ahová eltávozott, hogy utána újra eljőjön, megszülessen, és legyőzze a bikát, majd visszamenjen.
- Mithrasz mikor felavatja Solt kezében a bika lapockájával, olyan forma mint a nagymedve, + a kismedvében a sarkcsillaggal. Északot mutatja, és a megszületés iránya. Azaz Mithrasz a forgó éjszakai égbolt középpontja, a fény központja, a világegyetem egyetlen fix pontja. A Nap oda húzza fel a lelkeket, akik meg szeretnének születni.

• Nagymedve

Kismedve

A Mithrasz mítosz

- A barlang a kozmosz képmása.

Beavatás és fokozatok

- Misztériumvallásként a hívek csak beavatások során kerülhettek a teljes tudás birtokába. A kultusz hét beavatási fokozatot ismert: *Holló*, *Jegyes*, *Katona*, *Oroszlán*, *Perzsa*, *Napfutó* és *Atya*. A teljes tudás birtokába csak a hetedik szakaszba lépő *Atya (pater)* juthatott.
- A Mithrász-vallás tartalmáról, az általa közvetített tudásról és a beavatási szertartásokról gyakorlatilag semmi biztosat nem tudunk. Jobbára barlangokban és erre a célra kialakított alaprajzú, földbe mélyített szentélyekben gyűltek össze.

Beavatás és fokozatok

- A Mithrász szentélyek (*mithreumok*) természetes barlangok, vagy hosszúkás alakú, félig földbe vájt üregek voltak, a templom egyik végén a központi Mithrász-domborművel. Ezeken Mithrász sziklából született frigiai sapkás ifjú, aki egy hatalmas bikát öl meg.
- A szentélyekben gyakran megtalálhatók további egységes kompozíciójú reliefek, például Mithrász sziklából születik meg, amelyek a vallás egyes további részleteiről nyújtanak homályos információt. Ezekben a kompozíciókban és elsősorban a központi bikaölő jelenetben minden valószínűség szerint számos asztrológiai elem jelenik meg (Bika, Holló, Skorpió, Kutya, Ikrek stb.).

Beavatás és fokozatok

Beavatás és fokozatok

- "...A szentélyek belső tagolása törvényszerűséget mutat. Általában téglalap alaprajza volt, az egyik kisebb oldalán volt a bejárat és szembe helyezték el a fő kultikus képet. A beavatottak számára mindkét hosszabbik oldalon alakítottak ki pódiumot, a rítusokat pedig a cella-részen tartották. A hívők egy oszlopcsarnokon át közelítették meg a földszinti termet, ahonnan lépcső vezet az út, az előtér felé. Innen egy lépcsőn haladtak tovább a tulajdonképpeni szentélybe, a kriptába. A kriptát a földi világ mintájára építették. Boltíves mennyezetét, amely az égboltot utánozta, csillagokkal díszítették (mintaként a fertőrákosi szentély).
- A hívők a pódiumokon térdeltek és vették magukhoz a szent ételt. Az előttük álló oltárokon égett a tűz. A bejárat előtt egy *taurobolium*, azaz lécekből tákoltt rácsozattal befedett szent áldozati gödör található. Ebben ült a hívő, míg felette leöltek egy bikát, hogy vére rácsorogjon, a vér közvetítette az állat erejét és segítette a lélek megtisztulását. Ez a szokás meglehetősen gyakori volt.

Beavatás és fokozatok

- A beavatandó személy (neophyta) az alacsonyabban fekvő cellában helyezkedett el. Amikor bebocsátást nyert a magasabb pódiumra, ruhátlan testét a levágott bika vére borította. (Ilyen, vagy hasonló szimbolikus élményeket társíthatók a – kereszténység baptisos rítusával egyenértékű – „vérkeresztséghez”).

Beavatás és fokozatok

- Az intézményesített mithraizmus beavatási rituáléja hét szintből állt. Mindegyik fokozat egy-egy bolygó oltalma alatt állt. E szintek emelkedő sorrendben a következők:
 - Holló (**Corax**), bolygója a Merkúr;
 - Menyasszony (férfi menyasszony, menylegény) (**Nymphus**), bolygója a Vénusz ;
 - Harcos/katona (**Miles**), bolygója a Mars ;
 - Oroszlán (**Lion**), bolygója a Jupiter ;
 - Perzsa (**Perses**), bolygója a Hold ;
 - a Nap küldötte (az, aki a Nap útját befutja) (**Heliodromos**), bolygója a Nap ;
 - és az Atya (**Pater**), bolygója a Saturnus.
- Az ide vonatkozó értelmezés szerint az alsóbbrendű természetet mortifikációnak (átalakítás) kell alávetni.

Beavatás és fokozatok

- A fokozatok nevei **görög eredetűek voltak**, csak azoknál használták a latint, amelyiknél egyértelmű volt, pl. katona, oroszlán, atya. Mindegyik fokozat hímnemű szót tartalmaz. (Van egy ocai felirat, ami a kivétel, ott van nőnemben is ragozva, de sokan nem teszik a Mithrasz misztériumok feliratai közé.)
- A fokozatok kifejezik az **emberi és állati természet összefonódását**. Elméletben nő nem lehetett a misztérium része, de Pallász szerint a nők beavatási fokozatai a hiéna. Valójában sokan úgy értelmezik Pallász szavait, hogy nők ugyan nem kaptak beavatási fokozatot, de részt vehettek a misztériumokban.
- Segítőket oroszlánoknak nevezték, hollónak akik alacsonyabb beavatási fokozaton voltak. Nők voltak a hiénák. A páter fokozathoz tartozókat ragadozó madarakkal azonosították, sassal, sólyommal.

Beavatás és fokozatok

- A szentélyeknek külön könyvelésük volt, találtak nyilvánartás mellett pénzürméket is. Ezek valószínűleg a lakomák költségét állták.
- Kezdet: eskütétel arra az Istenre, aki az eget és földet ketté választotta. Történetírók (pl. Ágoston) szerint az ember és az Istenek között ott vannak a köztes szellemek, a daimonok, avagy a démonok. Ezek a történetírók úgy érvelnek, hogy a Mithraszikus beavatások démonok csalóka játéka. Ezek azt írják, hogy a misztérium másolta a kereszténység egyes rituális elemeit, holott a Mithrasz kultusz sokkal régebbi mint a kereszténység.

Beavatás és fokozatok

- A misztériumokban felmerül három dolog amit magyarázni kell:
 - 1) csirkebél,
 - 2) beavatandók megbecstelenítése,
 - 3) állathangok utánzása.

-

Beavatás és fokozatok

1) csirkebél

- Hátrahagyott kinyújtott kezek a démonűzés és a bűnök elkövetésének ókori póza. Ehhez kapcsolódik a megtisztulás. Csirke a Napot üdvözli, az új fényt. Így a fény tesz próbára a csirke beleivel való megkötözéssel. Egy páter a megszabadító karddal szabadítja ki az avatandót a kötelékből.

Beavatás és fokozatok

2) megbecstelenítés

- Az avatandók ruha nélkül léptek a beavatás helyére. A beavatott a boldogságra, és lelki beteljesülésre váró emberi lélek, aki akkor teljes, ha nem csak kiáramló (férfi), hanem befogadó is, befogadja az évről évre megújuló fényen túli fényt (nő). Így lehet, hogy a beavatandó a nymphus fokozaton menylegény lesz. A Mithrasz a férfi, a beavatandó a nő, és így kötnek házasságot és Erossal ölelkeznek (a világban megjelenő ERŐ). (Megjegyzés, az apácák és a papok is Krisztus jegyesei.....)

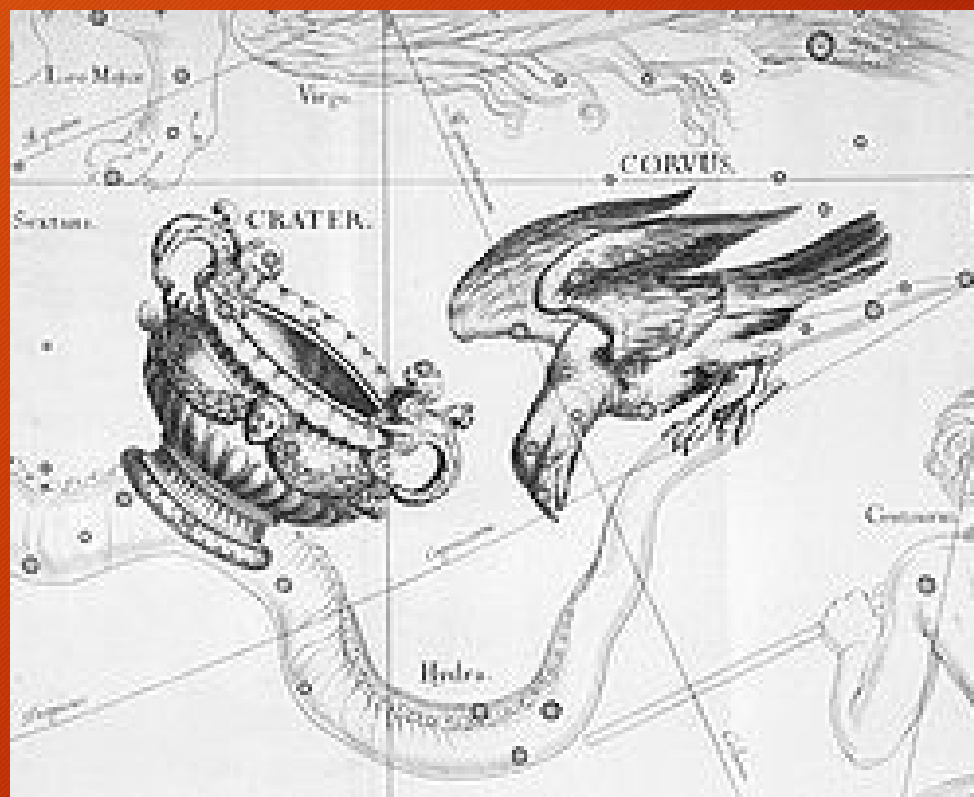
Beavatás és fokozatok

Beavatás és fokozatok

3) állathangok utánzása

- Az egyes fokozatokon lévő beavatottak nem csak maszkot hordhattak, de a beavatási fokozatukhoz kapcsolódó állattal is azonosultak. Ezen folyamat részeként kiadhattak állthangokat. Holló, oroszlán. Valószínűbb, a hangkiadás nem része a misztériumnak, csak a tagok átlényegülésének következménye.

Beavatás és fokozatok **Holló (Corax)**

Beavatás és fokozatok **Holló (Corax)**

- **A legalacsonyabb fokozat: a Holló (Corax)** volt, amely a Merkúr oltalma alatt állt. A bolygót a kígyós bot (Caduceus) jelképezi. A Holló elnevezés valószínűleg a Corax csillagképre utal, s az sem kizárt, hogy a hollónak a korabeli római hagyományokban betöltött szerepével is kapcsolatban áll (a holló például Apolló madara). A csésze jelentésére nincsenek adatok.
- Hermes/Merkúriusz védelme alatt áll, szentnek nevezték. Ez egy szójáték. A hírvivő/szent („korax”, egy szójátékkal „kérux” hírvivő, ami megjelenik a szent görög szóban is). Hermész utal a tolvajlásra, Mithrasz mint bikatolvaj.
- **A lakomán holló maszkban szolgálják fel a bika húsát. Máshol felülről a holló belecsíp a nyársra húzott bikahúsba, amit Solnak áldozati tűzoltárra helyeztek.**

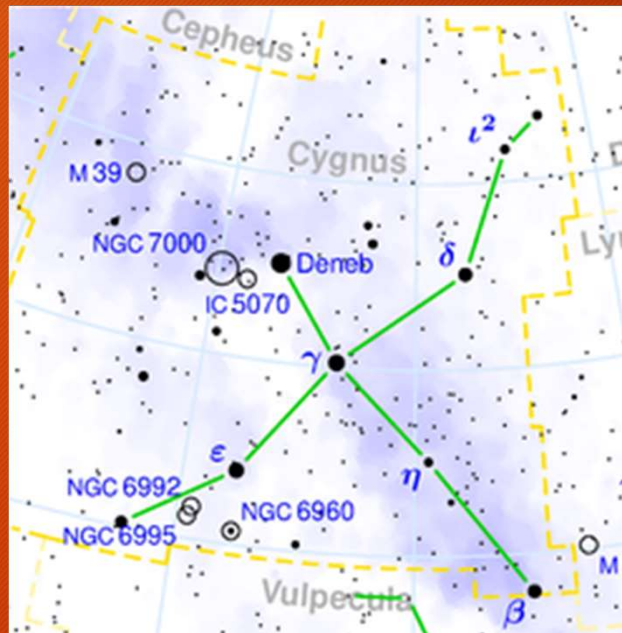
Beavatás és fokozatok **Holló (Corax)**

- A hollót olyan állatnak tartották, mely képes emberi nyelven szólni, jósolni, kapcsolatot tud teremteni az egyes világok között (hírnök).
- A Holló, a Csésze és a Vizikígyó csillagkép. Apollón kérte a Hollót, hozzon vizet neki. A holló a vízparton meglátott éretlen fügéket. Elhatározta, megvárja míg megérnek, megeszi, és akkor megy vissza a vízzel. Így tett, de a kupába a vízzel együtt egy vizikígyót rakott, mondván, ő a felelős a távolmaradásért. Apollón megbüntette, soha nem ihat a vízből.

Beavatás és fokozatok Holló (Corax)

- A hollók a nyári napfordulótól kezdve 60 napon át, az őszi fűgeérésig szomjaznak.
- Az ideális beavatottnak az alábbi tulajdonságai vannak: ravasz, szolgálatkész, nagy az önuralma.
- Általában 7 évnél idősebbeket avattak be (volt példa fiatalabbakra is), sőt a beavatottak többsége felnőtt férfi volt. Nincs statisztika. Hirnöki szerepük volt, segítették a szertartásokat (ministrások...). Valószínű, az alaptudást adták át a beavatottaknak.

Beavatás és fokozatok Menylegény (Nymphus)

Beavatás és fokozatok Menylegény (Nymphus)

- **A második fokozatot: Menyasszony-nak (Nymphus)** nevezik, de a szónak ez a fordítása túlságosan leegyszerűsített. Az elnevezésnek ugyanis „nympha”, azaz nőnemű alakban kellene szerepelnie, de csak „nymphus”, tehát **hímnemű** alakban fordul elő. A **hímnemű menyasszony** egy paradoxon, a két nem összeolvasztása olyasvalamire utalhat, ami az emberi kategóriákon túl van. A beavatási fokozatokkal kapcsolatban használt összes terminus hímnemű. Nők nem vehettek részt a szertartásokon és a kultuszban, ahogy a hadseregben sem szolgálhattak.
- A második fokozatra többféle jelzőt is találtam.
- **Franz Cumont**, könyvében Okkultistaként (Cryphies) szerepel. Az ide vonatkozó értelmezés szerint a beavatandó egy **okkult létformát** vesz fel. A **diadém**, az oltalmazó bolygó, a **Vénusz** jelképe. **A lámpás, a fokozatba való beavatás által elnyerhető világosságot** szimbolizálja, ahogy azt a következő fohász is mutatja:

Beavatás és fokozatok Menylegény (Nymphus)

- „Itt van Nymphus!
- Üdvözlégy Nymphus!
Üdvözlégy új fény!”

Beavatás és fokozatok Menylegény (Nymphus)

- Más nézet:
- Több relifen fejük és lámpa jelenik meg a Nymphus fokozat mellett. A lámpa a fényhozó, azaz „Phószphorosz”, ez viszont a Vénusz bolygó egyik neve volt. A Vénusz a Nap és a Hold után a legtöbb fényt képes adni. A Vénusz beleolvad a Napba, majd hajnalban nagy erővel világít. Nymphus egyszerre férfi és nő, sötét világos, és elbújik tündököl.
- Megszólítása: „Thuricremus” – tömjént égető – fontos, a tömjén átalakul,
- Kezében mécsest tartó nymphus arcát fátyol fedi el. A termékenység és a szaporodás titkát is tartalmazza.
- Hattyú csillagkép

Beavatás és fokozatok Katona (Miles)

Beavatás és fokozatok Katona (Miles)

- **A harmadik fokozat: a Katona (Miles)**, természetesen a Mars (Árész) felügyelete alatt áll, akit a katonai zsák, a sisak és a dárda jelképez. A képen látható harmadik tárgy a bika hátsó lábaként értelmezik, amely patájával a sisakhoz ér. Néhány dombormű Mithrast kezében egy ilyen hátsó lábbal ábrázolja, amellyel Sol-t veri fejbe. A jelenetet, mint felkenést értelmezik. A harmadik szinten a neophyta a mithras-beavatottak légiójának válik harcosává, amely közösséget e hagyomány harci szelleme miatt milíciának nevezték.
- Tertullianus azt mondja, hogy amikor a törekvő e szintre emelkedett, felajánlottak neki egy kardot s egy koronát (koszorút), hogy válasszon. Természetesen a kardot kellett választania, elutasítva a koronát, mondván: „az én koronám (koszorúm) Mithras.”

Beavatás és fokozatok Katona (Miles)

- A katona koszorút és kardot hordtak. A beavatottak bátrak, harciasak, védelmi funkciójuk volt.
- A holló – közvetít a kettő világ között,
- A menyasszony – egyesíti a két világot,
- A katona – csak egyik világban van teljes jelenlétével, így tud harcolni a másik világ ellen.
- Az első három fokozat a segítők.

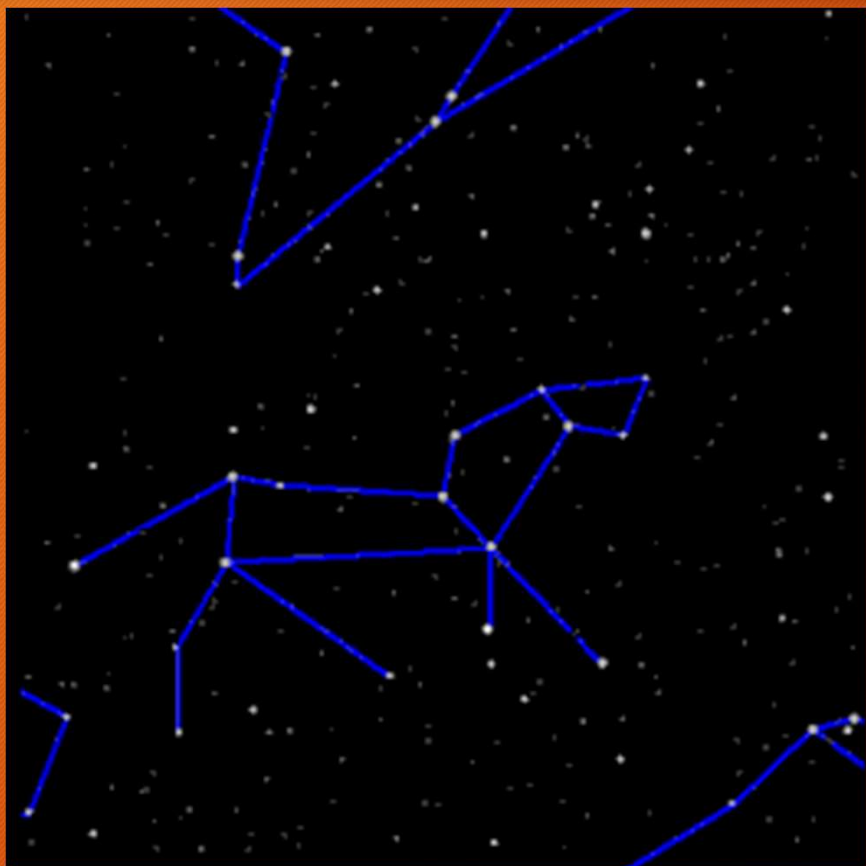
Beavatás és fokozatok Katona (Miles)

- Tertullianus korábban Mithrasz hívő volt, valószínűleg eljutott a Leo fokozatig, utána keresztény lett. Az írásai a legvalóságosabbak, de nagyító alatt kell nézni a keresztényként leírt bírálatok miatt.
- Bátorság és engedelmesség. Beavatás előtt rituális tisztálkodás.
- Meztelen, bekötött szemű alakot fehér ruhás kíséri. Karjai hátra van kötve, arcához fáklyát tartanak (fény beáramlása a szemem keresztül – bekötött szemmel vezetik). Vízfürdő – megtisztulás. Majd kút, ahol átéli a halálfélelmet, de a megszabadító karddal elvágják a csirke beleket, kijön a kútból. Átv teszi a kardot, a pater a vállára teszi a kezét. Letérdel, maga elé teszi a kardot, a koszorú a fejre, amit azonnal levesz, és a vállára helyez: „Mithrasz az én koszorúm”. Egy páter nyílhegyre fogja végig. Ha a koszorút választja, akkor meghal. DE: megmondják neki, előre mit kell választani. Hason fekszik nyújtott karokkal.

Beavatás és fokozatok Katona (Miles)

- Áldozás ivókürt folyadékkal teli, meg kenyér áldozat. Megeszi. Más részét elégeti.
- 4 ember fogadja. Egy katona, Cautopates a nyári napfordulókor a Rák jegyében (a lélek alászállását ábrázolja), heliodromus az égi egyenlítőn áthaladó Nap (a Rák és a Baktérítő között), majd Cautes a téli napfordulókor a Bak jegyében (a lélek felemelkedése).
- Kenyér felajánlása,
- Feltámadás képe – újjászületés, a lélek útja a tejúton, 7 bolygó + 1 beavatandó = 8, 3 világ, három fokú létra, azaz $8 \cdot 3 = 24$, ami 1 nap. Így a beavatáskor egy nap állandóan visszatér, újra indul. Örök körforgás. Születés (alászállás), élet, halál (felemelkedés), halál utáni lét. Ez 4, Mithrasz 6x születik meg. $4 \cdot 6 = 24$.
- Katonák homlokon megjelölése (valóságban tetoválták a kart vagy nyakba ón obolust kaptak),
- Kard alatti megkoszorúzás
- Ezt követő víz és kenyér evés, égetés.
- Felvonulás, Lakoma

Beavatás és fokozatok Oroszlán (Leo)

Beavatás és fokozatok Oroszlán (Leo)

- **A negyedik fokozat: az Oroszlán (Leo)**, amelyet a Jupiter oltalmaz, rá utal a villám. A harciasság felfokozását képviselte. A bal oldali tűz- lapát az oltáron való tömjénezés fontosságát mutatja. Középen egy, az egyiptomi misztérium-vallásokban használt tárgy, a kereplő (sistrum) látható, amely az oroszlánok mitológiai szerepét illetően egyiptomi örökségre utal. A negyedik fokozatnál az oroszlánokat hívták segítségül.
- A 7 fokozatból ő a középső. Az első spirituális fokozat. A bikaölés képeken jelenik meg az oroszlán, de sokszor önmagában is álló oroszlánszobrok jelennek meg.

Beavatás és fokozatok Oroszlán (Leo)

- „Arimanius”-t is sokszor oroszlánfejjel ábrázolják. A mithrasz-szentélyeket is szokták oroszlán barlangnak nevezni.
- Az oroszlán felfedezi az erkölcsi hibákat – nem felejt el ha valaki segít neki, vagy ártott neki.
- A holló üzeneteket közvetít, míg az oroszlán értékeket. Ptolemaios szerint a királyok csillaga a Baszilizkosz (okori név), vagy mai néven Regulus, a csillagnak királyi ereje van, ez pedig az oroszlán csillagkép legfényesebb csillaga. Tüzesek, nem isznak, mivel a víz női princípium.

Beavatás és fokozatok Oroszlán (Leo)

- A sistrum Isis kultuszában játszott fontos szerepet, a Nílus nyárközépi áradását jelezte.
- Az esküszegőket az oroszlánok tüzes lehelete büntette meg. A lehelet megvédi a zsákmányát a többi állattól. Tisztító hatása van, megtisztít mindentől ami fájdalmas, ártalmas, fertőző.
- Füstölőket is használtak, Arábiában gyűjtötték a növényeket, rituálisan, hiszen a begyűjtő a gyűjtés alatt tartózkodott a női nemtől. Az oroszlán tisztálkodásra kényszeríti a misztérium követőit, belemennek a vízbe és megtisztulnak a napfény és a víz erejével.
- Beavatás Porphüriosz, vizet nem használnak, helyette mézzel kenik fel a beavatandót, ami tisztító hatású.

Beavatás és fokozatok Oroszlán (Leo)

- Tüzes lehellet, mint tisztítótűz. Ma pálinka, akkor naftát használtak. Tömjének égetése, felügyelete. Jupiter villáma. Sistrum a gonosz erők legyőzésére, elűzésére használtak.
- Mécsesek, világító eszközök kezelője volt. A barlang közepén elhelyezkedő, egy embert tartalmazó kő kockából jöttek ki a teremtség fényei. + fenyőtoboz égetés.

Beavatás és fokozatok Perzsa (Perses)

- **Az ötödik fokozat: a Perzsa (Perses)**, a Hold védelme alatt (Szeléné). Ez a szint a mithraizmus forrásával, a perzsa fénykultusszal áll kapcsolatban. Az Oroszlán és a Perzsa fokozatba beavatandó személyeket mézzel tisztították meg. A fokozat jelképei a gabonakalász, és a sarló, mert „Ő a gyümölcsök őrzője”. Jelképe a holdsarló, a kasza és a sarló. Méz a Holdról származik.

Beavatás és fokozatok Perzsa (Perses)

- Eurübia (ő a Föld, Gé lánya) és Kriosz titán (nevének jelentése kos) fia Perses. Perses és Asztéria (csillagistennő) lánya Hekaté. – Hold (ide tartozik a méz, perzsák szerint a Holdtól származik)

Beavatás és fokozatok Perzsa (Perses)

- Perseusz és Androméda fia Perses, a perzsa királyok ősatyja.
– Perzsák
- Ő a „gyümölcsök védelmezője”. Sokszor kalász is van az ábrázolásokban. Gabona betakarítás.

Beavatás és fokozatok a Nap futára (Heliodromus)

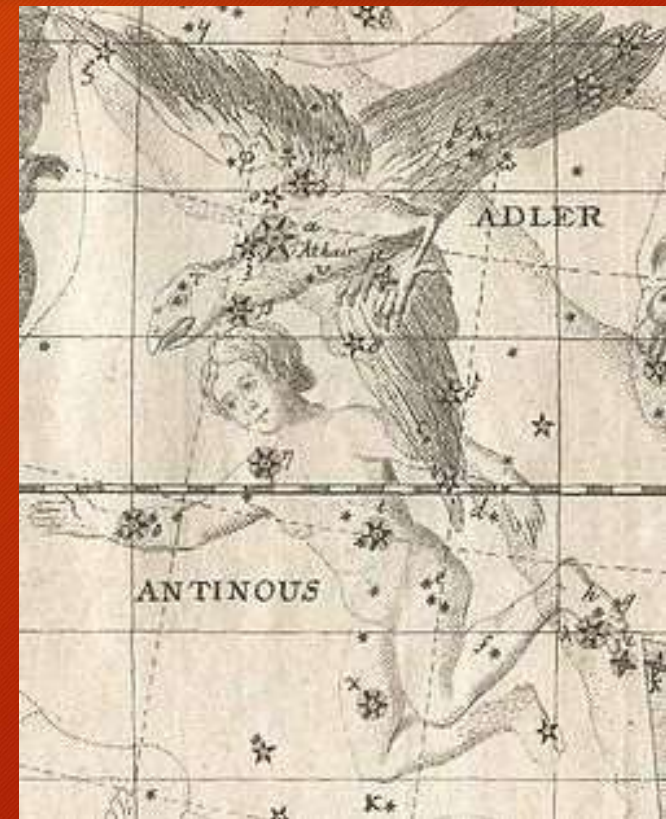
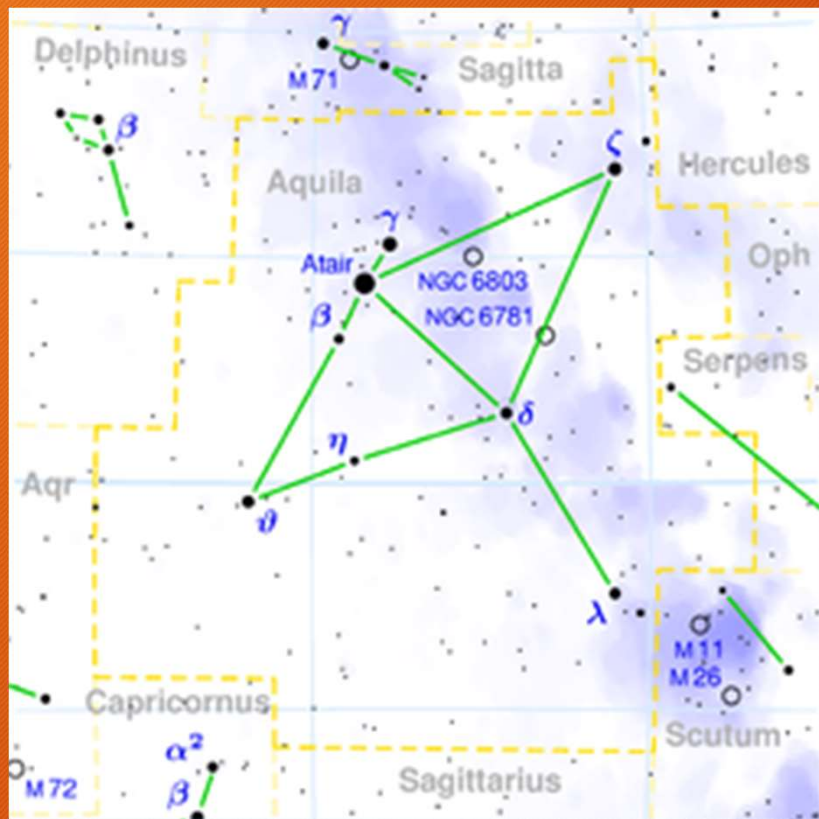
Beavatás és fokozatok a Nap futára (Heliodromus)

- **A hatodik fokozat: a Nap futára (Heliodromus)**, a Nap oltalma alatt áll. Jelképei Sol attribútumai, a sugaras korona, a fáklya és a korbács. A beavatott ugyanazt a minőséget tükrözi, amelyet a mítosz Mithrasnak tulajdonított szembeszegülése Solla (Héliossal).
- A fokozat másik neve Sztereótész (szilárdító). Ez a szilárd állatövi jegyekre utal, melyek a napéjegyenlőség állatövi jegyei (Kos, Mérleg), és a napfordulók állatövi jegyei (Rák, Bak). A Nap évi útját színjátékszerűen is megjelenítették. Katona, Cautopates, Cautes, Heliodromus.

Beavatás és fokozatok a Nap futára (Heliodromus)

- A fokozat a katonához hasonlít csak kozmikus méretekben. A katona a fizikai világban véd, a Heliodromus a magasabb világokban.
- Fontos beavatási pont a kézfogás. Napút járás táncmozdulatokkal. Magasabb szintű asztronómiai ismeretek átadása. A bal kézben lévő kék gömb a kozmosz jelképe.

Beavatás és fokozatok Atya (Pater)

Beavatás és fokozatok Atya (Pater)

- A legmagasabb, hetedik fokozat: az Atya (Pater), a Saturnus oltalma alatt áll, akinek sarlója a fokozat jelképei között is ott van. A perzsa sapka Mithras fejfedője, a bot pedig a hatalmat jelképezi. A baloldalon látható tárgyról nincsenek feljegyzések, valószínűleg gyűrű, vagy szem. Az atya szintje a mithraista közösség vezetőjének a rangját jelöli (pater sacrorum, pater patrum), azét, aki mások beavatására felügyel...."
- Ő volt a misztériumok papja. Ő szentelt fel épületeket, templomokat. Minden szentély élén állt egy Pater. De lehetett több szentély Pátere is egy személy. Ő töltötte be Mithrasz szerepét.
- Pallász szerint a Patereket sasoknak vagy solymoknak nevezték. A sasok az ég királyai, ugyan azt az isteni étert lélegzik be mint az Istenek.

- A Mithrász kultusz legnépszerűbb a Római Birodalom európai területein volt, mithreumok tucatjai ismertek elsősorban a nyugati limes mentén. A katonaság körében különösen elterjedt volt. Csak Aquincum polgárvárosainak területén négy mithreum ismert. Szentélye ismert Pannonia szinte összes római városában, sőt több magánbirtokán (lásd például fertőrákosi mithreum).
- Kultuszának csak a kereszténység terjedése vetett véget, Mithrász képe tűnik el a római pénzekről. Julianus császár ismét vissza akarta Mithrászt helyezni jogaiba, de szándékát korai halála megghiúsította (363.06.26). A Mithrász-vallás több mint egy évszázadon át a kereszténység komoly ellenfele volt.
- A hivatalos állami tiltásokkal és a feltételezhetően programszerű erőszakos pusztításokkal párhuzamosan Mithrász szentélyei lassan romba dőltek, kultusza egyre jobban visszaszorult. A kultusz tárgyi és feliratos emlékei azonban azt mutatják, hogy volt idő, amikor Mithrász vallása is világvallás volt, amely Perzsiától az Atlanti-óceán partjáig kielégítette a római katonák vallásos lelki szükségleteit.
- A kora középkori Európában a mithrazmus lappangó formájának sikerült évszázadokon át fennmaradnia Konstantin ediktumai mögött. Még amikor át is vette helyét a trónon a kereszténység, a mithraikus hit méltóságteljes ellenszegülésben élt tovább azzal, hogy egy manicheizmusként ismert keresztény eretnekséggé mutálódott, mely a már kimondottan középkori küzdelem és vérontás forrásává vált.

Felhasznált irodalom

- Mithras és misztériumai I-II
- Hinnels: A perzsa mitológia
- Michael Roaf A mezopotámiai világ atlasza
- Veronica Ions Mitológia
- Arthur Cotterell Képes Mitológiai Enciklopédia
- Arthur Cotterell Mítoszok és legendák képes enciklopédiája
- Bohumil Vurm Európa Titkos története
- Rigvéda
- Zend Avesta